

R. Simon

הפטרת ראה ישעיה סימן נ"ד

עגיה סערה לא נחמה הנה אנכי מרביץ בפרך אבניך ויסדתיך בספידים: ושמתו כרכל שמשלתיך ושעריך
 לאבני אקדח וכל גבולך לאבני חפץ: וכל בניך למודי יהוה ורב שלום בניך: בצדקה תבונני רחמי מעשך
 כי לא תיראי וממחמה כי לא תקרב אליך: הן גור יגור אפס מאותי מירג אותך עליך יפול: כתיב הן הנה
 אנכי בראתי חרש גפה באש פחם ומוציא כלי למעשהו ואנכי בראתי משחית לחבל: כל כלי יוצר עליך לא
 יצלה וכל לשון תקום אתך למשפט תרשיעי זאת נחלת עבדי יהוה וצדקתם מאתי גאם יהוה: הוי כל צמא
 לכו למים ואשר אין לו כסף לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלוא כסף ובלוא מחיר יין וחלב: למה תשקלדכם
 בלוא לחם ויניעכם בלוא לשבעה שמעו שמוע אלי ואכלו טוב ותתענג בדרשן נפשכם: הווי אונכם ולכו אלי
 שמעו ותחי נפשכם ואכרתה לכם ברית עולם חסדי דוד הנאמנים: הן עד לאומים נתתיו נגיד ומצוה לאמים:
 הן גוי לא תדע תקרא וגוי לא ידעוך אליך ירוצו למען יהוה אלהיך ולקרוש ישראל כי פארך:

1

אונקלוס

דברים טז שופטים

7 יח שופטים ושופטים תתן לה בכל שעריך אשר
 יהוה אלהיך נתן לה לשבטיך ושפטו את העם
 משפט צדק: יט לא תטה משפט לא תכיר פנים
 ולא תקח שחד כי השחד יעור עיני חכמים
 ויסלף דברי צדיקים: כ צדק צדק תרדף למען
 תחיה וירשת את הארץ אשר יהוה אלהיך נתן
 לך: ס כא לא תטע לה אשרה כל עץ אצל מזבח
 יהוה אלהיך אשר תעשה לה: כב ולא תקים לה
 מצבה אשר שוא יהוה אלהיך: ס יז א לא תזבח
 אשר יהיה בו מום כל דבר רע כי תועבת יהוה אלהיך הוא: ס
 ב כי ימצא בקרבך באחד שעריך אשר יהוה
 אלהיך נתן לה איש

יח דענין ופירענין המצי לה בכל קרויך די
 יי אלקה דהב לה לשבטיך וידונן ות עמא
 דין דקשוט: יט לא תצלי דין לא
 תשתמודע אפין ולא תקבל שחדא ארי
 שחדא מעור עיני חכמיין ומקלקל פתגמיין
 תריצין: כ קשטא קשטא תהי דריף בדיל
 דמיחי ותירת ות ארעא דיי אלקה דהב לה:
 כא לא תצוב לה אשרת כל אילן בסטר
 מדקשא דיי אלקה די תעבד לה: כב ולא
 תקים לה קמא די סני יי אלקה א לא תפוס
 קדם יי אלקה תור ואמר די תהי ביה מומא
 כל מדעם ביש ארי מרחק קדם יי אלקה
 הוא: כ ארי ישחכח בינך פחדא מקרויך
 דיי אלקה דהב לה גבר או ארתא די יעבד

ליהוה אלהיך שור ושה
 אשר יהיה בו מום כל דבר רע כי תועבת יהוה אלהיך הוא: ס
 ב כי ימצא בקרבך באחד שעריך אשר יהוה אלהיך נתן לה איש

יח

דברי צדיקים. דברים המלוקים ה משפטו אמר: (ב) צדק צדק
 תרדף. הלך אחד בית דין ו יטה: למען תחיה וירשת. כלי הוא מנוי
 הדיינין הכשרים ו להחיות את ישראל ולהושיבין על אדמתן: (בא) לא תטע עץ
 אשרה. לחייבו עליה משעת נטייתה ח וחפילו לא עבדה עובר בלא מטעה על
 נטייתה: לא תטע עץ אשרה כל עץ אצל מזבח די אלהיך. אזהרה לנטע
 אילן ולבונה בית ט צהר הכיני: (כב) ולא תקים עץ מצבה. מלכת אהן אמת
 להקריב עליה חפילו לשמים: אשר שוא. מוצח אונים ומזבח אדמה טוב
 לעשות ואת זו שגח כי חק היתה לכנענים ב ווע"פ שהיתה אהונה לו בנימי
 האבות עכשו שגחה מאחר שעשהו אלו חק לעבודה כוכבים: (א) לא תזבח
 וגוי כל דבר רע. אזהרה לממגל בקדשים ע"י ד דבור רע. ועוד נדרשו בו

(יח) שופטים ושופטים. שופטים דיינים הפוסקים את הדין: ושופטים. הורדון
 את העם אחד ממוסע שמעין וכופמן במקל ובלוועה עד שקבל עליו את דין
 השופט: בכל שעריך. בכל עיר א ועיר: לשבטיך. מוסב על תמן לך.
 שופטים ושופטים תתן לך לשבטיך בכל שעריך אשר הן אלהיך נתן לך:
 לשבטיך. תלמד שמושיבין דיינין לכל שבת ושבת כ וכל עיר ועיר: ושפטו
 את העם וגוי. מנה דיינין מומחים ולדיקים לשפוט נדק: (יט) לא תטה
 משפט. כמשמעו: לא תכיר פנים. אף כשעת הטענות אזהרה לדיין שלא יהא
 רק לזה וקשה לזה ג אחד עומד ואחד יושב לפי שכשרואה שהדין מוכד את
 חכירו מסתמנין טענותיו: ולא תקח שחד. חפילו ד לשפוט נדק: כי השחד
 יעור. משקבל שחד ממוני אי אפשר שלא יעור את לבו אללו להפך בזכותו:

עיקר שפתי חכמים

א כי לכל עיר ה"י שער וכשער העיר יטבו השופטים: ב ואם היתה עיר אחת ושני שופטים גרו בו זריכה כי שופטים וכן שפט אחד אשר גר בהנה עירות צריך שופטים לכל עיר ועיר: ג וזה לפני גמר
 המשפט חבל לעשות עול כמשפט ג"י הורח הכתוב ולא חוזה משפט: ד כי לשפוט משפט שוח אחר גם בלי שחד כשכל ולא חוזה משפט: ה ויחפרו דברי זריקים זה דברי הכוהן אשר משפיה זריקים:
 ו ולק נכח שתי פעמים נדק: ז כי לתמן חוזה אהנו מוסב על נדק נדק תרדוף אך על שופטים וצדקים: ח כי על הפגרה מזהרים הם בכלל כל עבודה כוכבים: ט כי לא תטע עץ אשרה חוזה
 ומורש דייני נבי' בלג על פסוק כהלים נע"ה ה': י מרחבי אשר שגח ומוכר רש"י א"פ שהיתה אהונה לו בנימי האבות וכו' מזה מוכח כי להקריב לשמים הכתוב מדבר. כי לעבודת כוכבים היתה שטאה לה'
 מעולם: ב וזה הוא השפט כחוח אשר שגח שהיא שטאה עכשו. חבל לא וכל לפרש. מזהב אשר שגח. חבל היה נמשעט כי יש מצבה אשר היא אהונה ונחמת כל מלכות שטאות לה: ז כי על ככל מוס כבר
 היהו הכתוב שגח להחרי:

אמ"ת וטורים גרו אך זה סינין - אהיה שריי. אכנה גשמה

לשוב עמוד
 4
 חתומי
 דבר
 ז אכונה
 חתומי
 חתומי
 חתומי

2

אוצר החכמה

אוצר החכמה

להדפיס 1234567

כאלה בדורותינו אשר הלכו למנוחות, ולא היו יכולים לראות ולשמוע כי אם את אשר הפץ הש"י, אשרי עין ראתה כל אלה.

וזה יבואר עפ"י הדרך הנ"ל, שמצוה להעמיד שוטר ולקנוס, הלא הוא דבר שאינו מסור בידו, לזה אמר אשר י"י אלקיך נותן לך לשבטיך, כשתתנהג אתה עם חושין בשבט המושל שבט המוסר להעניש, אזי יתנם הש"י בידך דרך מתנה וכו"ל, ושפטו את העם, היינו כל איברי הגוף המתנהגים על ידי החושים, משפט צדק, להצדיק כל מעשיהם רק לעבודתו ית"ש, גם צד"ק ר"ת צ'ביונם דעתם קיומתם, שכל אחד ישלים חקן אשר לכך נברא לצביונו ולדעתו ולקומתו, והבן הדברים הללו לאמתן והש"י ינחנו במעגלי צדק.

או יאמר, אשר י"י אלקיך נותן לך לשבטיך. אשר הוא תשובה^מ, לשבטייך הם יסורין שבט המוסר, ור"ל אם עברת על דברי השופטים והשוטרים, והש"י נותן לך תשובה, אם תשוב אליו לא תצטרך ליסורין כי התשובה מכפרת.

ביאור הצבי והצדק

אלו קנסו חצי כסף למי שיעבור על אחד מהם. (מז) עיין בבני יששכר מאמרי ר"ח מאמר ג' אות ד' בהג"ה בענין החושים (עמ' קס"א) ושם הזכיר הפירוש שכתב כאן. (מח) בתחילה אבר"ם המליכו הקב"ה על רמ"ג איברים ולבסוף אברה"ם המליכו על רמ"ה איברים. (מט) אשר הוא כינוי לבינה כמבואר בתיקוני ע"ד ע"א ומסטרא דאימא דאיהי אשר, וכ"ה בכונות הארז"ל אשר קדשנו במצותיו, בינה המאשרינו, ובינה היא עולם התשובה כמו"ש ולבבו יבין ושב וגו'.

תלמידי מהרמ"ק^מ, וזה דמיון השוטר המכה ורודה להעובר על דברי השופטים.

וזהו שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך, הן הנה הז' שערים הנ"ל, תתן לך בכל שער שופט לשפוט בצדק השכל איזה ענין יביט או לא, וכן בשמיעה וריח ודבור, וכן תתן לך שוטר לקנוס באם יעבור על דברי השופט באיזה שער אשר י"י אלקיך נותן לך לשבטיך, לפי הנ"ל יבואר מה דקשה האיך צוה הש"י להעמיד שוטר לקנוס בעבור איזה שער על מצוות י"י, הלא יש באותן השערים חושים אשר יוכל לקרות מקרה ענין לא טוב באונס כגון העין יראה לפעמים מבלי כוונה, וכן האזן ישמע בפתע פתאם, אך הוא בעשות האדם המוטל עליו לקנוס את עצמו בכל פעם שיארע לו דבר לא טוב, אזי הש"י ירחם עליו וימסור החושים בידו ושוב לא יראה העין רק מה שנוגע לעבודתו ית"ש, וכן בשאר החושים שאינם מסורים בטבע ביד האדם ימסור אותם הש"י בידו, וכענין שהבטיח לאברהם ראש יחוסינו התהלך לפני והיה תמים [בראשית יז א] ודרשו בו רז"ל [גדרים לב:] עד עכשיו וכו' [אור החיים] וכפירש"י שם^מ, ועינינו ראו ולא זר צדיקים

(מז) בספר ראשית חכמה (שהיה תלמיד הרמ"ק) שער הענוה פ"ג ד"ה ורבינו חם וכו' כתב, ואני אומר שתהיה השבועה שלא יכעוס אלא על דבר שהותר בתורה להכעיס כגון על הרשע וכמו שאמר דוד המלך ע"ה הלא משנאיך ה' אשנא ובתקוממין אתקוטט, וכן לכעוס על התלמיד כמ"ש זרוק מרה בתלמידים, ואם יכעוס בדברים אחרים יקנוס עצמו בקנס ידוע שיצטער בו ולא יתיר שבועתו, לקיים מה שנאמר נשבע להרע ולא ימיר. וינהוג בזה שנה או שנחים עד שיקנה בו מדת הענוה, ושם בתוצאות חיים אות ל"ג העונש לכעס, החברים תקנו חצי כסף לצדקה ושם אות פ"ז ועל ארבעה

לכל בר ישראל שידע כל משפטי התורה הלכה לאמיתה בלי שום ספק, ואם יפול לאדם ספק בהלכות התורה זה וודאי ברבות חטאו המעוור עיני האדם לכל ראות האמת, והן ג' ראשי עבירות קנאה ותאוה וכבוד שאמרו ז"ל [אבות פ"ד כ"א] שמוציאין את האדם, שזה כלל העבירות כנודע, והנה כל חלק מאלו הג' יעוור חלק אחד ממשפטי התורה, וז"ש כי יפלא ממך וכו', ר"ל סיבת ההעלם הוא ממך ומאתך, שאתה גרמת בחטאך, ואמר בין דם לדם, זה בא מסיבת התאוה, על כן נעלם ממנו טהרת האשה מדמה, בין דין לדין, הוא בין איש לרעהו דיני ממונות נעלם ממנו בסיבת קנאת איש מרעהו, בין נגע לנגע, שזה העדר הכבוד לאדם שטמא יקרא, זה נעלם ממנו בסיבת רדיפת הכבוד, ואמרו דברי ריבות בשעריך, הוא להיות אותן דברי הריבות הם בשעריך, בשיעור קומה שלך שאינך שלם בדבר^ט.

והנה עצה היעוצה בכל דור ודור, בנפול לאדם ספק במשפטי התורה, לשוב אליו ית' כאמת, וטעמא רבא אית ביה למשכילים, להיות האדם בספק הוא בקטנות המוחין והוא בהעדר המוחין דגדלות, ובחינת תשובה היא בחינת אמא הנותן לאדם מוחין כנודע^{טא}, והנה בהעדר המוחין אין לו זקיפת

ביאור הצבי והצדק

ואם ריק הוא מכם הוא, שדרשו מתיבת מכם שאתם הגורמים, כן יאמר בכאן באם יקשה עליכם איזה דבר, מכם הוא, מידכם היתה זאת, כי התורה מאורשה לכל ישראל, וכאשר כסיאת אנפאה מאיזה איש על כרחך הוא עבור איזה חטא ועון ושמן דבר אשר נמצא בו וכו'.

נא לעולם נה"י דאימא נכנסין בראש ז"א ונעשין לו מוחין, לפיכך ע"י התשובה שהיא בעולם הבינה נמשכין לאדם מוחין דגדלות.

76 שופטים ושופטים תתן לך בכל שעריך אשר י"י אלקיך נותן לך לשבטיך ושפטו את העם משפט צדק. כבר פירשנו פירוש הפסוק ברמז להעמיד שופט ושוטר אצל כל שער משערי הגוף דהיינו הפה והעינים והחוטם והאזנים, דהיינו השופט הוא שישפוט את אשר יראה בעיניו ואשר לא יראה, וכן בשאר השערים, והשוטר הוא להעניש בקנס את עצמו כאשר יצא מהגבול כאשר יראה בשוא וכן באינך, והבן. ואמר אשר י"י אלקיך נותן לך לשבטיך, לפי הנ"ל יתפרש הנה באם עברת מהגבול המותר אתה צריך ח"ו לשבט המוסר והעונש, ונתן לך לטובתך הש"י תשובה שבוה תתקן מעשיך וזה יהיה תמורת היסורין, וז"ש אשר היינו תשובה הנקרא אשר, י"י אלקיך נותן לך לשבטיך, היינו במקום שבט המוסר, על כן תעמיד שופט ושוטר אצל כל שער, ושפטו את העם היינו איברי הגוף משפט צדק. L

כי יפלא ממך דבר למשפט וכו'. יש לדרוק בפסוק, א' אומרו ממך, ב' פרט בין דם לדם כו' למה פרט כל אלה דייקא והלא בכל דיני התורה כן הוא, ג' דברי ריבות בשעריך מיותר, ד' וקמת למה לי, ה' הלא התורה נצחיית וכעת אין לנו מורה צדק במקום אשר יבחר להורותינו הדרך. והנראה דודאי מהראוי

ג) ע"י לעיל פ' דברים עה"פ ואצוה אתכם בעת ההיא וכו', והנה בבוא לפני הדיין איזה דין עסק גזל וחמס ורואה שאינו מבין הפסק הלכה, על כרחך שמץ דבר נמצא בו כנ"ל, ובודאי ביותר יש לו לחוש שיש בו מדוגמת אותו הענין שהראוהו כעת דהיינו עסק גזל וחמס וכיוצא שטוענין הבעלי דינים, על כן יפשפש כמעשויו אם יש בו איזה עבירה שיהיו בדוגמת אותו הדבר שהבעלי דינים נשפטין עליו וכו', והוא עפ"י דברי חז"ל בפסוק כי לא דבר רק הוא מכם, שדרשו

שני לוהות הברית

המנוקד והמפואר

על חמשה חומשי תורה,
הנקרא

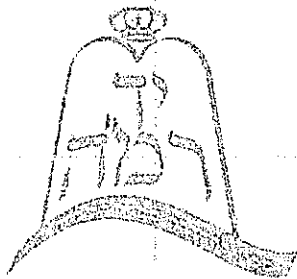
תורה שבכתב

עם הגהות החיד"א

תורה שבעל פה

כללי הש"ס

עשרה הילולים

אמרות מהורות, מפנינים יקרות, חבור על שתי תורות,
בכתב ובפה מסיני מסורות, ערוכות וסדורות, מהגבור בגבורות,
איש אלהי בוצינא קדישא מרא דארעא דישראל,
החכם השלם בכל מדות וחכמות גלויות וסתומות,
הגאון אשר שפעת יפעת אור תורתו,
זרח בכל התפוצה, מקצה אל קצה,
כבוד מהר"ר ישעיה במהר"ר אברהם הלוי זצ"ל
ממושפחת הורוויץ, הספון ושמון
במנוחתו בארעא קדישא
ונשמתו בגנזי מרומים תחת כורסיה דעתיקא קדישא

מהדורה מחודשת מפוארת ומושלמת כלולה במעלות:
מנוקדת, תיקוני שגיאות ושיבושים. פיסוק מלא,
הרגום מאטרי הוזה"ק, מלואים והשלמות,
הערות וביאורים, פיענוח ראשי תיבות, תוכן העניינים מראה מקומות וציורים,
קונטרס מפתחות, ועוד מעלות רבות כאשר עיניכם תהוינה מישרים

במהדורה הנוכחית (תשע"ה)
נוספו הרבה הערות חדשות,
נוסף לההערות שהוספנו למהדורת תשע"ה - תשע"ו
ומופיעים בסוף כרך א'

נערך ונסדר מחדש בעהש"ת ע"י

מאיר כ"ץ

מפעל השל"ה השלם - מכון "יד רמה"
חיפה

שנת שני לוחות הברית (תשע"ה) לפ"ק

איור התכנה

דרך חיים תוכחת מוסר

76

לב. שופטים ושטרים תתן לה בכל שעריך (דברים טז, יח). בכאן יש רמז מוסר להא דתנן בספר יצירה (פ"ד מ"ב), שבעה שערים הם בנפש, שתי עינים שתי אזנים והפה ושני נקבי האף, עכ"ל. והוא חושב השערים שהם בראש של אדם. אמנם יש שער לברית המעור, וגם בן פה התפתח. וצריך האדם להיות שומר השערים, דהינו הראיה והשמיעה והדבור, והפעם היוצא מאף. גם בן צריך לשמר שער ברית הקדש, שלא יוציא נרע פי אם לקרשה. גם פה התפתח, שלא ימלא פרוסו בכהמה קיא צואה. ועל אלו השערים ישם האדם לעצמו שופטים ושטרים, כלומר, שישפט את עצמו תמיד, זהו תבת 'לה' שאמר 'תתן לה'. וישגיח תמיד שלא יהיה שם שום עברה, פי כמעט אלו המקומות מקום שלם, ויהיה תמיד בקרשה ובטהרה.

L

לג. לא תטה משפט... ולא תקח שחד (דברים טז, יט). מאד מאד הזהירו רבותינו ו"ל על שחד, ואפלו שחד דברים (כתובות קה ב), ואפלו שרות קטן. וכמו שהובא בטור חשן משפט (סימן ט), איך שראוי לאדם להתרחק ולהתלבש במדת חסידות בפרישות דבר זה, ואשרי אנוש יעשה זאת, פי ברגע אחד נכנס בו קרוב הדעת ומטה משפט, דהינו שמחפף בזכותיו ביותר. ודורשי רשומות אמרו רמז, 'שחד תטה משפט' פי פש'תטה' אותיות 'שחד' נעשה 'תטה', דהינו האותיות שלאחר 'שחד' הם 'תטה', פי לאחר לקיחת שחד תטה משפט.

לד. מצות מנוי המלך. על דרך הפשט הוא שיהיה מוראה של מלכות על עם ה', בקיום התורה והמצות. על פן מזהר המלך ביתר שאת שישמר הוא בעצמו התורה והמצות, פי קשט עצמו

6

ואחר כך קשט אחרים (בבא מציעא קז ב). ולכן נצטוה המלך ספר תורה יותר על שיש לו, לפי שהחויב עליו כפלים משאר העם. ומטעם זה הזהר על רבוי הכסף והזהב והנשים, שהם מורים על רבוי התאוות. וגם על רבוי הסוסים, כדי שיהיה דבק בהשם יתברך וישים בטחוננו בו, פי אלה ברכב ואלה בסוסים ואנחנו בשם ה' אלהינו נזכיר (תהלים כ, ח). והנה דרשו רבותינו (יבמות מה ב) 'שום תשים' (דברים יז, טו), כל משימות שאחה משים כו'. בן אני אומר גם בן לתוכחת מוסר, כל מי שיש לו איזה התמנות על ישראל, צריך לזהר בתוספות קדשה וטהרה.

לה. וליזה סמך לפרשת מלך לא יהיה לכהנים הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל אשי ה' ונחלתו יאכלו (שם יח, א). פי מאחר שבתר ה' בשבט הזה לכבוד ולתפארת, על פן צריכין הם להיות יותר בדבקות בהשם יתברך וחרדים לדבריו, וכל הגדול מחברו דינו יותר מדקדק, וסביביו נשערה מאד. וכזה יובן מה שנאמר אחר כך (שם שם, ו) 'וכי יבא הלוי מאחד שעריך מכל ישראל אשר הוא גר שם וגו'*. ופרשה זו מירי בכהן ולא בלוי, ולמה קורא לכהן לוי, ולעיל מניה (שם שם, ג) פתיב 'וזה יהיה משפט הכהנים', קורא לכהן כהן ועתה קוראו בשם לוי. נודע פי הכהן מצד החסד והלוי מצד הגבורה, והנה התנשאות הכהן יותר מהלוי, ודינו יותר מדקדק, על פן רמז והנה הכהן ללוי, פי אף שהוא מצד החסד, מכל מקום היא בעצמו גדון במדת הדין שהיא מדתו של לוי. וחלק כחלק יאכלו בקרבנות הרגל, פי כלם נוטלים חלקם לעצמם ונדונים במדת הדין. ונודע פי בכל הרגלים גדון העולם במדת הדין, כדתנן (ראש השנה טו א) בארבעה פרקים העולם נדון, בפסח על התבואה, בעצרת על פרות האילן, בחג נדונים על המים, בראש השנה כו'.

הגהות החיד"א

ד"ה שופטים ושופטים. אח"י. ונדברים אחדים (דב"ח ט) הכאמי דברי מהרמ"ו ו"ל (פי הלקוטים) בזה הנמנמים. מא"י. ד"ה לא תטה משפט ולא תקח שחד. אח"י. ולאויות קודם שחד הם רגו שח"י ימרה חף ה' בו ר"ל. מא"י. ד"ה מצות מינוי המלך. אח"י. רמזי בזה (מדבר קדמוס מע' מ' אות לט) כי כסף סוסים אשה ר"ת כסא ליוהר באלו ואלו כסאו יגדל. מא"י.

ס פ ר
ערוגת הבשם
על התורה

חרושי אנדה על חמשה חומשי תורה אשר השאיר
אחריו ברכה הרב הגאון הצדיק המפורסם בכל
קצווי ארץ בתורתו וצדקתו הסידותו ופרישותו
מזן משה בן הרב הגדול הצדיק הריף
עצום המפורסם בשם מו"ה עמרם זצלה"ה
גרינוואלד מסיק משארנא בעהמ"ה ספרי שו"ת
ערוגת הבשם שהי' אביד ורי"מ בה"ס הומנא
ובק"ס כליינווארדיין ואחי"כ בק"ק חוסט יצ"ו
ושם הלכת מחוסמ ספון.

חלק שני

ספר ויקרא במדבר דברים

נדפס בשנת ערוגת הבשם לי"ט

חוסט

בדפוס המשובח והמפואר של הנגיד
מו"ה משה חיים וויינשטיין נ"י

HUSZT,
DRUCK VON MÓR WEINSTEIN

8

כר המלוה אשר חנכי מנוך היום השמרון לפשות וגוי חכרת את כל הדרך וגוי יליט פסי מה שפירשתי בסיד בס' המן למסן חנסנו וגוי ופסי משארזיל והמן כזרע גד הוא כשם שהגביח מגיד להם לישראל מה שבחורין ובפדוקן כך המן מגיד להם לישראל והנה בזמן הזה יוכל האדם להבחין כן פיי המלות שפושט פיד שאנו חומרים כזמר ידך נפש נפשי חולת אהבתך הוא אל נא רפא נא לה ולכחורה רפואה זו למה אדרבה היא מדרגת הכסף אבל יבואר בסי תריח דלחולי הגוף כל מחיקות המאכלים לא יערבו לנפשו כי בחולי הכסף אינו מרגיש מחיקות המלות ואיך המלות שפושט יוכל להבחין שלימות נפשו ועיד שאנו מחסללין והפריז נא היא את דברי תורתך כפינו זה שחייב כל המלוה אשר חנכי מנוך היום השמרון לפשות למסן חחיון דפיי לא יוכל לנה לדי חולי הכסף שיניש מיד ועיי קאתר חכרת את כל הדרך וגוי למסן ענותך לנסותך היינו שתנסם את עלמך לדעת את אשר בלבבך למסן מדע בעלמך את אשר בלבבך ואיש בסיד ל

כרכבם שוב אין המשקין הולא מהן כמותן ואיש בסיד :

אריץ אשר לא במסכנת תאכל בה לחם לא תחסר כל בה וגוי ונראה לפרש בסיד פיד שארזיל כך היא דרכה של תורה פת כמלתא תאכל ומים במשורה תשתה וכוי חם אתה עושם כן אשריך וטוב לך אשריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב ולכחורה חנוה בשלמא וטוב לך לעוה"ב ייחא אבל מהו אשריך בעוה"ז חם אין לו לאכל כיא פת כמלתא ומים במשורה ופיי במהריס שיף דכוונת המשנה חם יחי לך יכולת למלחות כל אשר תשאליך נספך ואפ"ה תאכל פת כמלתא ופיד חם אתה עושה כן דייקא שחטפה כן מבחירתך החפשיית ולא מחמת הכרח ופיד דהפ"ה דקרי לנפשי פני ואביון אזו אשריך וטוב לך וכבר ארזיל עד שאתה מתסלל שיכנסו דית בלבבך החסלל על אכילה ושחיה יחירם שלא יכנסו לתוך מעיך ופיד ארץ אשר לא במסכנת תאכל בה לחם דכדאי תקיים פת כמלתא תאכל אבל לא מחמת עניות אדרבה לא תחסר כל בה אבל עומא דתאכל בה לחם הוא מפני שהוא ארץ אשר חבניה ברזל וכדאזיל אל תקרי בניה אלא בוניה שחיה שבה מחודדין כברזל וקאתר ומהרריה תחלוז נחושת ומבואר בפספסיק דרית נחשית יוכלות יחכמה ישלמעלה יתורה ומהיט תאכל בה לחם ולא מחמת מסכנת אלא משום דכך הוא דרכה של תורה ואיש בסיד

שמע ישראל אתה עובר היום את הירדן במיד הלכה אדם מישראל השותה מים ללמאן מהו לו לברך רבנן אמרו שהכל נהי בדברו ריט חומר בורא נפשות רבות את מולא שכל הנפשים שעשה השי"ת לישראל לא עשאן אלא על המים וכוי חיל משה לישראל חף כשתכנסו לארץ יעשה לכם נפיש על המים כשתעברו את הירדן וכוי פיי בלשון המדרש והוא חמוה מאוד גם מאי עכינו להפרשה וייל בסיד איתא במשנה סוף מס' יומא דף פה. מקוה ישראל הי מה המקוה מעהר את הטמאים כך הקביה מטרה את ישראל וליב דהולילו רזיל מלת מקוה מפשיטו שהוא מלשון קוה אל הי ונראה דהכל עולה בקנה אחד עיני המקוה מבואר בראיה דתחילת הכריאה הי מים כדכתיב ורוח חלקים מרחפת עים המים וכדפירשי בס' בראשית והיינו

מכות

ח"ס כה

תענית ז

דף פה.

אריץ חסס השעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ יצת שמן ודבש ארזיל בכל הפירות משקין הולא מהן ללא כמותן ואין לוקן משום ערלה על משקין חן מהולא מוחים ושניש בלבד וייל בסיד רמז מוסר דהנסיון מעיד דמי שמרכיב ידיעת התורה הקי פס שאר חכמה חילוניות אפי חם לא חיק לעלמו אבל עכ"פ לתלמידיו וליולא הללו בודאי סוגס ועיי בתשי הרשבי"א באורך מה שאמרו רבותינו בראשונים על לימודים זרים ועל אלו אשר בילדי נכרים יספיקו וכבר האריכו בזה רבותינו הגדויקים אמיתיים די בכל דר ודר וכתיב שמת לא לו דהיינו אפי חם איט טעט לו מימ מיהת בנוי מומס ובה מבואר בכמה מדרזיל דכל העלים מקבלים כרכבם חן מית שנאמר בניך כשתולי זמים עיי בגי וכמו כן גפן אינו מקבל כרכבם כדליתא במדרש בספוק גפן ממלרים חסיט ועיי משפי בסיד בדרת בהספורת מסעי ספוק ואנכי נעטמין שורק טלו זרע אמת פייש ויל דמהיט בזמים ושניש אמרי משקין הולא מהן כמותן משום דלויט מורכבין משאיב כשאר מינים הוליל ומקבלין

הדפסה ברזולוציות מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה ערוגת הבשם - תורה ג (ויקרא, במדבר, דברים): גרינוואלד, משה בן עמרם <<שלחן ערוך ומפרשיו;תנ"ך>>

9

כולם עולים בדרך אחד לתור להם מנוחה שלא
 יהי לרכיב לגלות בין האומות והבן :
7 ויהי כורע גד הוא וגו' לכאורה תמוה מה עין
 זה להפסיק באמצע ענין... סיפור הזה
 כמה דמשמענו הכתוב מהותו וטיבו של המן.
 והנה רשי סי' מי שאמר זה לא אמר זה ישראל
 אמרו זכרנו את הדגם וגו' והקביה אמר ראו על
 מה בני מתרשמים והמן כורע גד הוא ועדיין יב
 חנכה מה שנאמר וטעמו כלפיחית בדבש אבל למה
 הולך לאשמעי' לפי' זה לורת של המן שהוא
 כורע גד. ונראה בסיד פסי מה שפירשתי בסי'
 המן הא דכתיב וילא הפס ולקטו דבר יום ביומו
 למען אנכסו הילכו בתורתא חס לא הכוונה דכל
 אריא יהי' אפשר בידו לנסות עלמו מדי יום ביומו
 חס הלך במדרגה לעילא או למטה דכמן לא טעמו
 כולם טעם בשוה אלא כל אריא לפי מעשיו ונמלא
 מי שהי' לו הרעור פכירה מיד הרגיש באכילת המן
 שאינו מוטעם ומטובה כמו שהי' עד עכשיו ועיי'
 הי' משים אל לבו לפשט במעשיו ולשוב אל הי'
 מיד וטיבו וילא הפס ולקטו דבר יום ביומו היינו
 כל מה שעסקו מדי יום ביומו זהו למען אנכסו
 שחתן להם יכולת לנסות את עלמן הילכו בתורתו
 חס לא וזה שארזיל בסי' בתרא דיומא והמן כורע
 גד הוא כשם שהנביא מגיד להם לישראל מה
 שכחורין ובסדקין כן המן מגיד להם לישראל.
 והכוונה יל פסי' דרכיו והנביא הי' מגיד לכל אריא
 חוכמה מוסר על מה שכחורי משכיות לבבו של
 כל אריא כמו כן המן הי' מגלה חטולמות לבבו
 דכמה פעמים האדם עלמו ניכ' אינו מנין על
 פנימיוחו פיד שאהיכ עקוב הלכ מכל ואותו הוא
 מי ידעו אבל המן הי' מגיד לכל אריא מה
 שכחורין ובסדקין שכחורך לבבו פיד הריל כיון
 דכל אריא טעם לפי מעשיו והיינו דאשמעי' רחמנא
 הכא והוא פסי' מה שפירשנו לעיל דמה שהתאו
 תאוה מי יאכילנו בשר היינו שהי' רלון כל אריא
 שיאכילנו בשר מהי' כמו לבני עלי הנבזיים
 והנשיאים כמו שביארנו בארוכה בסיד ועיי' לכאורה
 אין להתרעם כל כך דכל אריא הישב עלמו במדרגה
 שראוי ונכון הוא לכך ועיי' בא הכתוב כמתרעם
 עליהם והמן כורע גד הוא דמגיד להם לישראל
 מה שכחורין ובסדקין וליכ' הי' כל אריא יכול להבין
 מלי' עד כמה ראי הוא למדרגה קרל וגם הא

7

טה

גוסא הי' יכול לרעת חס עשה כראוי כמה שהי'
 מתרעם לאמר מי יאכילנו בשר והיינו דקמכניס בין
 הדבקים ענין והמן כורע גד הוא ואי' בסיד :
ויאמר הי' אל משה חספה לי שבטי' חס
 מוקני ישראל אשר ידעת כי הם זקני
 העם ושועריו וגו'. ויליד דהוליל אשר הם זקני
 ושוערי העם חו יליד דהוליל שבטי' אנשים ומדרזיל
 במיד התעוררו בוו ואיתא שם אנשים הוליל אלא
 שבטי' חס מיוחדים שהיו דומין לי ולך שנאמר הי'
 חס מלחמה ונאמר והאי' משה עניו מאוד ולהבין
 עניו נקדים מה שי' להרגיש בפרשה. נהא דכתיב
 והאספסוף אשר בקרבו התאו חאוה ויטיבו ויבכו
 גם בני ישראל לאמר מי יאכילנו בשר דויתאמו או
 וילוו הוליל אבל כבי' ליש בזה כיה בקטנים דלאו
 בני דיעה ינהו משליכ' בדור דיעה היחכן לבכות
 בשביל בשר. ותו פליאה גדולה הלא הי' להם לאן
 ובקר לרוב כדהקשה רשי' ומה שפירשתי דהי'
 מבקשים תואנה עדיין יוקשה דלי' תואנה בדבר
 שנראה בעליל. חו יש לתמוה בהא דכתיב ואל
 העם האמר התקדשו למחר ואכלתם בשר ופירשתי
 הזמירו עלמכם לכך ופלא הזמנה זו מאי עבדתי'
 ועיי' פירשתי. ויותר מזה תמוה חף חס נתאו
 תאוה לאכול בשר אבל כיון שכבר נאמר להם
 עד אשר ילא מאסכם והי' לכם לורה
 פי' רשי' מלשון חרב וכיון שכבר נאמר להם
 מעיקרא דיהי' להם לתקלה וללחודן היחכן שהיו
 מוסרים נפשם בשביל תאוה זו גם שאלת משה
 רבינו הלאן ובקר ישחט להם וגו' היחכן על משה
 רבינו לומר כדברים האלה. ולבאר כיו' נקדים בסיד
 כבר האריך רבינו הרב בלקיא כי כמו שבמלחמה
 גשמיות כגון שני אנשים המתאבקים זה עם זה
 להפיל זה את זה הנה חס האחד הוא בעללות
 וכבודת יולח בקל ויסול גם חס הוא גבור יותר
 מחברו ככה ממש בלחון הי'ר חס' לנחו בעללות
 וכבודת הנמשכות מעלכות וטמטוס הלכ כיה בזריות
 הנמשכות משמחה ופתיחת הלכ וטהרתו מכל נדוד
 דאנה ועלכ בעולם. והנה מהיט גוסא דרכו של
 הליהר להסיל עללות ועלכות על האדם בכל ענינים
 ועיי' בקל יוכל להתגרות בו ולהסילו ברשתו. והנה
 לטהר לבו מכל עלכ ונדוד דאנה כמה שונע
 למיילי דעלמא מודעת לכל. אבל כמה פעמים
 הצעיד מניכס בלבו עלכות ודאגת מחמת מיעוט
 ידיעתו

רוח דעת ויראת יהוה: ^ג ונהריחו
 ביראת יהוה ולא למראה עיניו
 ישפוט ולא למשמע אזניו יוכיח:
 ושפט בצדק דלים והוכיח במישור
 לענוי-ארץ והכה-ארץ בשבט פיו
 וברוח שפתיו ימית רשע: ^ה והיה צדק
 אזור מתניו והאמונה אזור חלציו:

מן קדם יי רוח חוכמא
 וסוקלתנו רוח מלך וגבורא
 רוח מדע ודחלתא דיי:
 (א) ויקרביניה לדחלתיה יי לא
 לחיוו עינוהי יהי דאן ולא
 למשמע אודוהי יהי מוכח:
 (ג) וידין בקושטא מספינין
 ויוכח בהימנותא מחשיכי עמא
 דארעא וימחי חיבי ארעא
 במימד פומיה ובממליל
 ספותיה יהי ממת ארמילוס
 רשיעא: (ה) ויהון צדיקיא סחור

תולדות אהרן

והיה צדק. עקידה שער פד זוהר בלק:

רשי

מה שהקשה ר"א את אצו רש"י: (ג) והריחו
 ביראת ה'. ימלא רוח יראת ה' ובלע"ז

איראונמירלו"י: ולא למראה עיניו ישפוט. כי צחכמת הקצ"ה בקרבו ידע ויצין מי זכאי ומי חייב:
 (ד) במישור. לשון נוח ורך: והכה ארץ בשבט פיו. כמרגומו וימחי חייבי ארעא. וברוח שפתיו.
 וצממלל ספוטמיה: (ה) והיה צדק אזור מתניו. ויהון צדיקיא סחור ליה דצקים צו כלאזור:

ביאור הגר"א

בברזל. כמ"ש ואחרי תקיפת כפרולא: (ד) ושפט בצדק דלים ב' והוכיח במישור ב'. כמ"ל צפוק ואשיצה שופטין וגו'.
 וצממלל יהיה הכל היינו ושפט והוכיח. ואמר דלים היינו דלת העם שצריכים למשפט: והוכיח לענוי ארץ. שהם הצדיקים שאין
 צריך לאל להוכיח ולעץ כמ"ש במס' תמיד איזהו דרך וכו' אהוב את המוכחות שכ"ז שמוכחה בעולם טובה וכו' בעולם
 ועליהם תבוא צרכת טוב. וכן צממלל אחרי שאמר דק ומשפט ומשרים אמר כל מעגל טוב. היינו המוכחה. והכה ארץ וגו'
 בשבט פיו וברוח שפתיו וגו'. היינו כי יש צרענים שהמה רק רע לשמים צממלל וטוב לצריות צפרהסיא, ויש מהם שרע לצריות
 גם כן והיינו צפרהסיא, וזה שאמר והכה היינו צפרהסיא. ימית היינו צממלל מדה כנגד מדה. ואמר ארץ ורשע. הוא כמו
 שנאמר לא אוסיף עוד להכות כל חי לא אוסיף לקלל את האדמה. והם נגד שני כחות של מעורר ומניע, מעורר צפנים
 צממלל ומניע מצחון צפרהסיא. ושפט והוכיח הם ימין של שניהם מצחון ומצפנים. והכה ובשפתיו הן שמאל של שניהם
 כמ"ל, וכנגד השלישי שהוא חפץ השכלי אמר: (ה) והיה צדק אזור ב'. הוא מלצר. שצדק הוא לצריות. ואמונה הוא מלגו צינו

מצודת ציון

יוכיח. ענין ברור דבר: (ד) והוכיח. מלשון תוכחה ומוסר:
 במישור. מלשון ישר: לענוי. הלמד הוא במקום בעבור כמו
 פתח פיך לאלם (משלי לא): וברוח. הוא הדבר הבא בהסתח
 רוח הפה: (ה) אזור. חגורה: מתניו. חלציו פתרון אחד להם:
 יקח משפט הדלים בצדק מן העשירים ולא יהדר פני הגדולים ואת החזקים יוכיח במישור כפי
 הראוי בעבור ענוי הארץ שלא יגזלם עוד מעתה: והכה ארץ. רשעי הארץ יכה בקללת פיו והרי הוא כשבט המכה:
 וברוח וכו'. כפל הדבר במ"ש: (ה) והיה צדק וכו'. הצדק והאמונה שיחויק בהן יהיו לו לתחוק כאדם החגור אזור

מצודת דוד

להרגשה קלה בשם ריח ור"ל במעט הבגה והתבוננות
 ירגיש ויבחין בבני אדם הטובים המה אם רעים: ביראת
 ה'. ההרגשה הזאת תהיה לו בעבור היראה מה': ולא
 למראה וכו'. בהשפטו בני אדם לא יצטרך לראות
 הדברים בעיניו ולשמוע באזניו כי בלבבו יבין מדעתו:
 (ד) ושפט בצדק דלים. יקח משפט הדלים בצדק מן העשירים ולא יהדר פני הגדולים ואת החזקים יוכיח במישור כפי
 הראוי בעבור ענוי הארץ שלא יגזלם עוד מעתה: והכה ארץ. רשעי הארץ יכה בקללת פיו והרי הוא כשבט המכה:
 וברוח וכו'. כפל הדבר במ"ש: (ה) והיה צדק וכו'. הצדק והאמונה שיחויק בהן יהיו לו לתחוק כאדם החגור אזור

מהר"י קרא

פגרים מתים: (יז) והיה אור ישראל לאש. הקב"ה שהוא אורן של
 ישראל כדכתיב כי אשב בחושך ה' אור לי. יהיה (אש) לסנחריב:
 ובערה ואכלה שיתו ושמוירו. של ישראל הוא סנחריב ששם ארצו
 שהוא מתכבד בהם דכתיב ברכ עם הדרת מלך: יקד יקוד ביקוד
 אש. יכלה אותם במאכולת אש שאינו משייר אחריו כלום. כמו כן
 הכה המלאך במחנה אשור כדכתיב וישכימו בבוקר והנה כולם

בינה לעתים

דפוס

דרושים נחמדים ויפים, מתוקים מדבש ונופת צופים,
 אשר חקר ותקן ודרש ברבים, בנועם שיח ומתק שפתים
 אביר החכמים ואבי החסידים, המאור הגדול סיני ועוקר הרים
 מעלת הרב הכולל

כמוהר"ר עזריה פיגו זצוק"ל
א"ח"ה 1234567
 בעל מחבר ספר "גדולי תרומה"
 על "ספר התרומות"

חלק שני
 דרושים מב - עו

יצא לאור בהידור רב, בעריכה חדשה
 עם סימני פיסוק וקיטוע, בתוספות מראי מקומות

על ידי
 הוצאת ספרים "מישור"
 בני-ברק תשנ"ד

בינה עת לחשות - דרוש סדר לעתים תלא

הכל כאשר לכל, כלומר: בין גזל, בין עריות, וכל מיני מידות רעות, פחותות ומגוננות אחרות - כולן נקבצו ונמצאו בלשון הרע, וממנו נתהוו.

וכאותה שאמרו פרק יש בערכין [ערכין טו]:

אמר ריש לקיש: כל המספר לשון הרע מגדיל עוונות עד לשמים. ותניא רבי רבי ישמעאל: כל המספר לשון הרע מגדיל עוונות כנגד שלוש עבירות - עבודה זרה, גילוי עריות, שפיכות דמים כו'.

הרי דכולהו גופי עבירה איתנהו בלשון הרע. ולפיכך אמר רב: הכל בלשון הרע - לומר שכל עבירות שבעולם נמצאו בלשון הרע, וממנו נמשכים ומתהוים. ופריך: לשון הרע - סלקא דעתך? דכיון דקאמר שהכל בא ממנו, כאילו הוא סיבה ליתר הפחיתויות - והרי כמה וכמה יש שאינם בעלי לשון הרע, עם היות שיש בהם פחיתויות אחרות! והשיב שאינו דוקא על לשון הרע ממש, אלא אבק לשון הרע, שאין שום אדם ניצול ממנו בכל יום.

ואחרי אשר דיבור הלשון היא אבי אבות הרעות והעבירות כולן, יחוייב לנו לגלות מצפונינו וסתרי מומי ברבים, למען נוכל לתקן עונותינו בכל הדברים אשר הוא משחית בהם.

וזן אמת, כי בהיכנסי לדבר עם מעלתכם בענייני תוכחות מוסר, ולהישיר את העם ולהדריך במה שצריך תיקון, יראה ורעד יבוא בי, יען בא אל זכרוני מאמרם, ז"ל,

פרק קמא דברכות [ו]:

אמר רבי חלבו אמר רב הונא: כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים, שנאמר [קהלת יב, ג]: "סוף דבר הכל נשמע - את האלהים ירא ואת מצוותיו שמור, כי זה כל האדם".

ועם שפשוטן של דברים מובן מעצמו - שהמוכיח אחרים, אם יש בו יראת שמים, אז ישמעו ויקבלו דברי תוכחתו; שכשיאמר: טול קיסם מבין שיניך, לא יוכלו להשיבו: טול קורה מבין עיניך - מכל מקום, מדאפקיה בלשון "שמיעה", וגם אָמרו בלשון הווה ולא אמרו לשון עתיד, שהיה לו לומר: ישמעו דבריו, או: יהיו דבריו נשמעים, וכיוצא - אני מבין בכונתו, על הדרך שאמר איוב לחביריו [איוב ג, כה-כז]: "מה נמרצו אמרי יושר, ומה יוכיח הוֹכח מכם. הלהוכח מילים תחשובו ולרוח אמרי נואש?" והוא - כי מצאנו מגדולי שבחי המעלות שימצאו במלך משיחנו, מהרה יגלה,

L

מלאכת אותו הדיבור, מזולתו שאינו מעניינו ולא נטה מטבעו אליו. ועתה, אמר ר' חייא, כי אפילו החכמים, המדברים תמיד בדברי חכמה, תהיה אצלם השתיקה יפה מאוד, שישתקו מלדבר בדברי חכמתם, כפי הזמן והסיבה המחייבת כן, עם היות החכמה היא מלאכתם הפרטית; וכל-שכן לטיפשים, שתאות להם השתיקה מדבר חכמה, שאין להם מבוא בה. וכן תמצא ממש לשלמה, ע"ה, ששמר סדר זה עצמו, ללמוד קל-יחומר על שתיקה למי שאינו שייך באותו הדבר, ממי שהוא בעל אותה מלאכה. כי אמר: "גם אויל מחריש" - שרצה לומר במלת "גם", שאפילו האויל, כשיחריש וישתוק מדברי הבאי, שהם עסקי דבריו ביחוד, יחשב לחכם, ואין צריך לומר לחכם מחריש מדברי בטלה, אלא שאין זה מעניין החכם וטבעו.

ואם כן, יש כל כך צורך והכרח בשתיקה זו, כי לא בלבד תצדק בדברים הפחותים והרעים, אלא אפילו בדברים הטובים והמעולים תאות, כפי מה שיגרום העת והזמן.

1234567 n.n.n

והוא מה שאמר דוד, ע"ה: "נאלמתי דומיה החשיתי מטוב" - מצאתי כל כך תועלת בשתיקה, עד שנדבקתי בה בדרך כלל לכל הדברים, ונשתתקתי ונאלמתי, לא מבעיא מלדבר במילי דעלמא הרעים, אשר להם דומיה תהילה מטבעם, אלא גם "החשיתי מטוב" - ממה שהוא טוב ונאות, כפי מה שיצטרך. ונמשך על ידי השתיקה הזו, ש"כאבי נעכר" - הכאב והצער והצרה הבאה אלי לסיבת הדיבור, הוא "נעכר" - כלָה ואבד, שאני ניצול ממנו בעבור השתיקה; מה שהוא להפך כשאני מרגיל לשוני לדבר, כי אני גורם רעה לעצמי ולזולתי. וזהו: "חס לבי בקרבי, בהגיגי תבער אש" - כשאני מדבר בלשוני, כי ממנה תוצאות הקטטות והמריבות, ובערה בה אש המלחמה, מנפש ועד בשר תקלה וכל רעות שבעולם באות בסיבתה. ואחשוב להבין כוונה זאת בדברי רב, ע"ה, במאמרנו - כאשר נדייק בו, שלא מצאנו שום סדר מדרגות בחלוקות אלו, לא מלמעלה למטה ולא בהפך. כי אם רצה להיות מוסיף והולך, היה לו לומר: מיעוט בעריות ורוב בגזל והכל בלשון הרע; ואם כוונתו להיות פותח והולך, יתחיל מהכל ויסיים במיעוט. ואגב ארחיץ נעמוד על דקדוק קטן, ואם [= ואף אם] הוא חלוש: למה בחלוקת "הכל" הוסיף אות ה"א, מה שלא בא בחלוקות רוב ומיעוט, שלא אמר: הרוב והמיעוט.

אבל ירצה, לדעתי: כי להיות האהבות שלוש, כנודע; ואהבת הטוב היא המקורה לאדם - שלמות והצלחת נפשו. אבל אהבת הערב והמועיל, כשיהיה נמשך אחריהם, גורמים אבדנו. לכן אמר: כי משתי אהבות אלו - רוב בני אדם נכשלים באהבת המועיל, ולפיכך לא יינצלו מגזל; ומיעוטן נכשלין בערב, והיינו בעריות. אמנם, דע לך, כי

תלב בינה עת לחשות - דרוש סד לעתים

הוא מאמר הנביא, ע"ה [ישעיהו יא, ד]:

ושפט בצדק דלים, וחוכיה במישור לענוי ארץ, והכה ארץ בשכט פיו, וברוח שפתיו ימית רשע.

אמר החכם

כי באמת, יקשה: דבשלמא אמרו: "והכה ארץ בשכט פיו" וכו' - ניחא, שהוא ענין ניסיי, יוצא מחוק הטבע האנושי, וימצא בסגולה במשיחנו; אבל שישפוט בצדק ויוכיח במישור, מאי רבותא בהא? וכי צריכא למימר שלא יעשה עוול במשפט? הרי מידה זו היא מצויה בהכרח אצל כל אדם בינוני, ובזולתה יקרא "איש בליעל, רשע, מעוול וחומץ".

אמנם, לדעת, ירצה: כי התוכחת והייסורין הם שני שמות נרדפים, יורו על שני דברים שונים בענינים; כי התוכחת הוא בפה, על ידי דברים נאמרים בכלי הדיבור: הפה והלשון והשפתיים - שהם דברי כיבושין וכיוצא, מגיעים אל לב השומע, לא יגעו בגופו כלל. אולם, הייסורין הם בהפך זה, כי הם נוגעים בעצם ובכשר בגוף המתייסר, ובהכרח יצטרך לזה פועל ממש, נעשה בכלי המעשה, ואין לדיבור גרידא מבוא לזה כלל. ואמר הנביא: כי מגדולת המלך הקדוש הזה, שהוא יהיה בעניניו בהפך מה שהוא בטבע המין האנושי; כי מה שאצל האנשים יצטרך דיבור ואמירה, יעשה בפועל ממש, בלי שום מוצא שפתיים, אין אומר ואין דברים; ומה שיעשו שאר כל האדם בכלי המעשה, יעשה אותו בדיבור בעלמא. וזה - כי הוא ישפוט הדלים לא באמירת הדין ובבירור המשפט בפיו, לומר: איש פלוני אתה זכאי, איש פלוני אתה חייב; אלא שהוא בעצמו, בכל פעולותיו ובכל מעשיו, יעשה תמיד הצדק המוחלט והגמור - וממילא, באותו הצדק הנמצא בו, יבוא לשפוט את זולתו, כי יעשה רושם חזק בלב כל אדם מה שיראו בו מהצדק, ויתרחקו מעשות שום דבר מעוקל, ולא יצטרכו להתקרב למשפט בשביל שום טענה, כי ממנו יראו, ונמצא המשפט נעשה מאליה.

כההיא דסוף פרק חזקת [ב"ב ס.]:

רבי ינאי, הוה ליה אילן הנומה לרשות הרבים. הוה ההוא נברא דהוה ליה נמי אילן הנומה לרשות הרבים. אתו בני רשות הרבים, הו מעבבי עליה. אתא לקמיה דרבי ינאי. אמר ליה: זיל השתא ותא למחר. כלילה שדר, קצייה להתוא דיריה. למחר אתא לקמיה. אמר ליה: זיל קוץ. אמר ליה: הא מר נמי אית ליה. אמר: זיל חזי - אי קוץ דידי קוץ דידך; אי לא קוץ דירי, לא תיקוץ את. וכו'.

ואיבא למידק: (א) למה ליה לארוכי כולי האי: "זיל האינדא ותא למחר"? לימא: תא למחר, ופשיטא שאם יבוא

למחר יצטרך ללכת עכשיו. (ב) ולמה לא נתן לו שום סיבה על מה שמענה דינו? כדאשכחן ברב פפא, פרק קמא דביצה [ד] דכי קאמר לאושפזיכניה כהאי גוונא: זיל השתא וכו', קאמר טעמא: משום דרב לא מוטיב אמורא מיום-טוב למחר וכו'. (ג) וכן באמרו: "זיל חזי - אי קוץ" וכו' - יאמר בקיצור: דידי נמי קוץ, וזה יספיק, כיון שידע שכבר נקצץ.

ונראה לי, כי רבי ינאי, ע"ה, הבין מזה האיש שהיה מורה היתר לעצמו לבלתי קצוץ האילן, בהיותו סומך על רבי ינאי, שגם הוא היה לו אילן כיוצא בזה; תדע, שלא באו בני רשות הרבים לתבוע לפניו תביעה זו, אלא הוא הקדים לבוא לפני רבי ינאי להציע השאלה, בחשבו שיאמר לו שהדין עמו, ושוב לא יוכלו בני רשות הרבים לעכב עליו בפני שום בית דין. וכיון שראה רבי ינאי שמעשיו גרמו לזה שיקיים אילגו, היה רוצה שגם על ידי מעשה שלו יתקן האחר עוותו, מבלי שיאמר לו כלום; ולכן אמר לו: "זיל השתא ותא למחר" - להורות לו, שאין תכלית כוונתו החזרה למחר, אלא העיקר המבוקש הוא, שילך עתה לחוץ ולא יתעכב כאן, שהוא רומז לו שמההליכה לחוץ תחברר לו שאלתו, וישים לב על זה, לומר: למה זה ישלחני בלי שום תשובה, ויתעכב דיני בלי התנצלות, בדבר שהוא בלי ספק פשוט אצלו? והוא מקפיד בפרטות על ההליכה, הלוא דבר הוא! ומתוך כך יבין, שרדאי כוונתו שילך עכשיו לראות מה יצוה רבי ינאי לעשות בשלו, ויעשה כן גם הוא. וכשחזר אליו עדיין עם השאלה, חשב, שמא כשבא זה לשאול מעיקרא לא ידע כלום מאילנו של רבי ינאי, ולפיכך לא נתן לב על דבריו ללכת לראות מה עשה בשלו, ומפני זה השיב לו מיד: "זיל קוץ". אך כשאמר לו: הא מר נמי אית ליה, או נכנס בלבו ספק, והוא אחת משתים: אם שזה לא הבין כוונתו, ולא הלך לראות מה היה מאילנו של רבי ינאי; ואם שהבין והלך ולא מצאו קצוץ, כי אף על פי שהוא שלח לקצוץ, אולי השליח לא עשה שליחותו. ועל כן אמר: זיל חזי וכו', למען ישוב להגיד לו, שאם לא נקצץ ישוב לשלוח לקצוץ על כל פנים. נמצא, אם כן, שרבי ינאי היה רוצה להגיד דבר המשפט על ידי מעשה בשל עצמו.

וזה הוא מה שנשתבח בו המלך המשיח: שישפוט בצדק הנמצא בו את הדלים, מבלי שיצטרך לומר להם כלום. גם כשיבוא להוכיח, לא יוצרך להרבות דברי תוכחות וכיבושין, אלא תוכחתו תהיה על ידי היושר אשר ימצא בו, כי כשיראו כל דבריו ביושר ובאמונה, ישתדלו להידמות אליו, ולא יצטרכו לשום תוכחת. ובהפך זה - הייסורין ועונשי הגוף, שיצטרכו בהכרח לכלי המעשה, הוא יעשה על ידי דיבור בלבד, כי יכה ארץ בשכט פיו וברוח שפתיו ימית רשע.

משניות זכר חנוך

25

כפי שנדפס בהוצאת ראם זילנא
כמבואר בשער השני

הוצאת

אוצר החכמה

- במהדורה זו נוסף על הדף
א. פירוש המשניות להרמב"ם
ב. מלאכת שלמה
ג. פנים המשנה מנוקד
ד. קמעים מההגהות וחידושים שנדפסו בסוף

בסוף הכרך

הגהות וחידושים

המפרשים שבסוף כל כרך שנדפסו עד כה כל אחד כמדור בפני עצמו
סודרו ונערכו מחדש ברצף לפי הדיבור המתחיל על סדר המשניות
כדי למצאם בקלות ללא דפדוף וחיפוש אחר המפרשים השונים

הכל מודר והוגה מחדש

באותיות מאירות עינים ובהידור רב

כרך ח

נזיקין ב

מכות, שבועות, עדיות, עבודה זרה, אבות, הוריות

יוצא לאור ע"י

הוצאת ספרים ח. וגשל ירושלים

שנת תשנ"ט לפ"ק

16

ציונים
 ד אל תפשוש מן הצבור. פי' תפשוש י"א ע"ל לקמן פי' המנה ה' ג"כ מוס"ע א"ח פי' חקע"ד ק"ח: וא"ל תאמן בעצמך כו'. נרשט כ"ט ע"ל יתולמי שנת פי"א ה"ג:

שינויי נוסחאות
 ג (ד) אדם. כפ"ק ונחמ"ו למה וכן כפ"ק. נראין באותה ב"ק כפ"ק ונראין... נס"מ באותה ב"ק לאדם. ר הוא היה כו מפני רצונך. כפ"ק נא העיר היה נסוף מ"ה. ופי' מנן שנת הילכה כמענה נ"י כ"ו. כרצונך. פי' מ"ע. במ"ל רצונך. נד"ג ובטל. מפני רצונך. ית ספרים (מור"ס) שנסקה כלן משנה זו רבי דאובן בן איצטרובלי אומר אין אדם נחמד בדבר אלא א"כ עשאו או עשה כדצא בו או שחשב לעשותו או שראה מתעסקים בו והטה אונן לשמוע את דבריהם. הוא היה אומר הדמיונות המרחצאות ואיטרטיות לשם מלכות זו עושין ואינו לשם שמים. וזהו ע"ק דף י"ט ע"ג (קורו עתה ישראל). ה"ל אומר. כפ"ק ר' הלל... וכנן כפי' ממו"ו היילל כח משניות רבינו גרשון ור' אפרים בל"ג ר' הוא הלל הזקן אכל המעמקים קלקלו השורה ומע נד' של מנן הכנת ומחלפה להם ד' כר"ס וכו' ר' הלל כ"י ע"ג. ועי' מו"ט. אל תפשוש. נד"ג ובפ"ק ונכ"מ ונמשכ"ג אל תפשוש עצמך.

נצרכי לצור שהם רצים. ומאחר שהם רצים הרבה שכן יש לכם כאלו עשיתם הרבה. ע"כ: ג הוא זחירין ברשות וכו'. כתב הר"ב אע"פ שאתם רצים להתוודע לרשות כדי לפקח וכו'. דעל כיוצא בזה לא אמר שמעיה [בפרק דלעיל משנה י'] כי זו מנוה רבה היא להתוודע להם לפקח על עסקי צבור ומרדכי ורצונו הקדוש יוכימו. מדרש שמואל נשט רשז"ן: ד עשה רצונו כרצונך. קן היא הגרסא בספרים. ובמד"ש נשט ר"י ו' נחמיאש כתב שבמשנה ירושלמית הגרסא צרונך צני"ם. והכוונה שלא תעשה המנוה כמתקנף באף ותמה ועצבון לז אלא צרונך ובשמחת לז כדי שגם הוא יעשה רצונך צרונך שלפעמים יעשה הקב"ה רצונו של אדם באף ותמה להענישו באחרונה. כענין להשדמס עדי עד ולהאכילו אכל כשהוא עושה צרונך אחריתו יסגה

פאלו עשיתם: ג הווי זחירין ברשות כו', שאין מקרבין לו לאדם אלא לצורך עצמו. נראין פאוקהבין בפשעת הנאמת כו'. ואין עומדין לו לאדם בפשעת דתקו: ד הוא היה אומר, עשה רצונו כרצונך, כדי שיעשה רצונך כרצונו כו'. שיבטל רצון אחרים כפני רצונך. ד הלל אומר, אל תפשוש מן הצבור, ואל תאמן

מ"ל דעשה (רצונך) רצונו וכו' וא"ל תאמן בעצמך עד יום מותך. שהרי יומן כהן אמר כלפי מ"ע ולפיכך אמר בטל רצונך וכו' כנגד

אומה מנוה שנתבטלת ממנה: ג הוא זחירין ברשות. אתם המתעסקים נצרכי לצור אע"פ שאתם רצים להתוודע לרשות כדי לפקח על עסקי רצים. הוא זחירין וכו'. * ד עשה רצונו כרצונך. פור ממונך נחפזי שמים כרצונך כאלו פורה אוחס נחפזין. שאתם עשיתן כן. יעשה רצונך כרצונו, כלומר יתן לך טובה בעין יפה: כדי שיבטל רצון אחרים. יפר עלה כל הקמים עליך לרעה. ואני שמעתי שאין זה אלא דרך צדוד כלפי מעלה, והרי הוא כאלו כחוב כדי שיבטל רצונו מפני רצונך, כלומר שאלמרו בפרק כמה אשה [שנת דף סג], כל העושה מנוה כחקה אפילו גור דין של שבעים שנה ממנעל מעליו: אל תפשוש מן הצבור. אל תאמן בעצמך. שכל הפורש מן הצבור אינו רואה בנחמת הצבור [תענית יא].:

מ"ל דעשה (רצונך) רצונו וכו' וא"ל תאמן בעצמך עד יום מותך. שהרי יומן כהן אמר כלפי מ"ע ולפיכך אמר בטל רצונך וכו' כנגד

מנוה ל"ת: ה"ל אומר וכו'. ראינו אחד קדוש מדבר מוהר"ר מנחם עזריה בספרו עשרה מאמרות מאמר מקור דין חלק ב' פי"ט שהלל זה הוא בן צנו של רבי שרנך צבול עם יהודה אחיו. פרק מקום שנהגו [דף י"א] וכלן שנה רבי על עצמו לא ימוש מפיד ומפי זרע ומפי זרע. ואח"כ סמך להלל זה. דברי הלל הזקן אצי היחס שאמר אין צור ירא חטא. ושני הלכות לא דקדקו בזה ושונים גבי אין צור ירא חטא. הוא היה אומר. ע"כ. ואם קבלה היא נקבל. ואם לדין הנה רש"י כתב בהדיא שזהו הלל הזקן שבפרק הראשון. והרמב"ם כתב על לכשאפנה וכו' דזה דומה למה שקדם ממנו שמהי חזרו עשה תורתך קצת. ע"כ. וסמך דבריו להלל ללאן. לפי שרנך גמליאל אמר בענין העמלים עם הצבור וכו' וגם להסמין לקבלת ר' יומן בן זכאי ממנו דמתן במשנה ה'. וזו היא הסנה בעצמו שגרמה לבעל המאמרות שגורס במשנה דלקמן הלל אומר ושהוא הלל הזקן: אל תפשוש מן הצבור. פי' הר"ב

פירוש המשניות להרמב"ם

שפעמים שימנעו מעשות מצוה כעת התעסקם בצרכי ציבור ואמר שהשם יתברך יעלה עליהם שכר כאלו עשו המצוה הזאת ואע"פ שלא עשאוה אחר שהתעסקו עם

מלאכת שלמה

הספרים ע"כ. ג סימן דל"ח שכתוב קודם הוא היה אומר נר"ך למחוק אותו משם ולתוכו אחרי קן קודם הלל אומר. י"ם דגרסי בלא

י כ י
 וזה עומדת להם בכל דבר: כג שיעלה עליכם הקב"ה שכר הלימוד והעסק במצוות שנתבטלת מהן ע"י עסק הצבור, שתמלחו כאלו עשיתם אותן: כד אתם העוסקים נצרכי ליצור כשחשבתו להתוודע עם אלוני הארץ שהרשות וכן בידם להטיב ליצור [כרש"י שנת קני"א ז']. הוא זחירין לבלי לצטות בהנשמתם, לפזר להם ממון הצבור כמתנות יותר מדי. גם לא תבטחו בהצדקתם לגלות להם עניינם, שאפשר שיקפו לנצור עי"ו: כה נעשה שיקבלו המתנות: כו מדקאמר לעיל [נ"ג] שר"ן לעסוק בצורה ובמלאכה אמר כן עשה וכו': כז כשחשבוך צמורה שהוא רצון שמים, עסוק בחיזום ובשמחה בלי סיחור תהשבות דבריהם אחרים, כמו שחשבוך בענין פלגשחף שמימד כל מהשבוך לעסקן: כח שיצו לך פרנסתך צריחו וכלי טרחה, דבזמן שישראל עושין רצונו של מקום, מלאכתן נעשית ע"י אחרים [נכ"ט ל"ה ז'] כס כשחשבוך לראיות לתמו

תפארת ישראל
 בן נגד חיוניך לשמוע בקול ה': ל רצון המתנגדים לך והרואים להרע לך, יבטל למען הטיבך ולהלחמך. ואפי' רצון עצמו כ"י והי"ט סיחור הטוב הפשוט יבטל למען טובתך [נמ"ק ועי' ז']: ל"א מדקאמר ר"ג [נמ"ק] הטיב יתנהג עם הצבור, הזכיר גמי הכא דברי וקיניו הלל בעסק הממונה למנהיג ליצור: ל"ב כלל זה ד' עניינים (א) שלא יפרוש ממנהגי הצבור, וכמ"ס ח"ל אל לקרוא אל לגמולתו [נ"ח דפי"א ע"ו]: (ב) כשמתבטל לקבוע עיבור לימוד, או להספול, או להתייעץ בעסק מנוה או נצרכי צבור, לא יאמר יחליטו הם מה שיעלו ואני מתנהג ככך או ככך, רק נר"ך לעין לטובה הצבור ולקיים בכל דבר לעצמי ד'. (ג) כשהצבור ולא הוא שרשים בצער, ירגיש לרשם כאלו הוא עצמו ג"כ שרי עמם בצער [כפעמ"ה י"א ח]. (ד) כשמתפלל על עמו, יסתפק אי"ע בתפלתו עמו, לבלול אי"ע בכלל כל הצרכין בחלח. (ה) אמנם כל עוד,

י כ י
 וזה עומדת להם בכל דבר: כג שיעלה עליכם הקב"ה שכר הלימוד והעסק במצוות שנתבטלת מהן ע"י עסק הצבור, שתמלחו כאלו עשיתם אותן: כד אתם העוסקים נצרכי ליצור כשחשבתו להתוודע עם אלוני הארץ שהרשות וכן בידם להטיב ליצור [כרש"י שנת קני"א ז']. הוא זחירין לבלי לצטות בהנשמתם, לפזר להם ממון הצבור כמתנות יותר מדי. גם לא תבטחו בהצדקתם לגלות להם עניינם, שאפשר שיקפו לנצור עי"ו: כה נעשה שיקבלו המתנות: כו מדקאמר לעיל [נ"ג] שר"ן לעסוק בצורה ובמלאכה אמר כן עשה וכו': כז כשחשבוך צמורה שהוא רצון שמים, עסוק בחיזום ובשמחה בלי סיחור תהשבות דבריהם אחרים, כמו שחשבוך בענין פלגשחף שמימד כל מהשבוך לעסקן: כח שיצו לך פרנסתך צריחו וכלי טרחה, דבזמן שישראל עושין רצונו של מקום, מלאכתן נעשית ע"י אחרים [נכ"ט ל"ה ז'] כס כשחשבוך לראיות לתמו

במה אשה בו. לפניו שם איהא אפי' הקב"ה גור גזירה הוא מנעלה, וכן נצ"ק (כו ז') מושל כי דיק שאתי גור גזירה ומנעלה, ולכן זה יותר נאות לענינו.

חידושי הגר"א

ג הוא כו'. כמש"ל ע"א. ד הוא היה כו'. כמ"ס (פי"ב ר"ג) מושל בלחם לדין מושל בלחם אלקים וכמ"ס כפ"ג דמ"ק (ט"ו ז'). כמ"ס בר. כמ"ס כפ"א דגיטין (ו' ע"א) דוס לה' וגו' שסס כו'. אל תפשוש. כמ"ס (שם י"ו) ויקחו לכן וישמו מחסיו ועי' כפ"א דמע"ט י"א ע"א. ואל תאמן כו'. כמ"ס (סוף ק"ל י"ט) ובטוב לדין מלדקתו וגו' וכמ"ס כפ"א דנדרים (כ"ט

במה אשה בו. לפניו שם איהא אפי' הקב"ה גור גזירה הוא מנעלה, וכן נצ"ק (כו ז') מושל כי דיק שאתי גור גזירה ומנעלה, ולכן זה יותר נאות לענינו.

ג הוא כו'. כמש"ל ע"א. ד הוא היה כו'. כמ"ס (פי"ב ר"ג) מושל בלחם לדין מושל בלחם אלקים וכמ"ס כפ"ג דמ"ק (ט"ו ז'). כמ"ס בר. כמ"ס כפ"א דגיטין (ו' ע"א) דוס לה' וגו' שסס כו'. אל תפשוש. כמ"ס (שם י"ו) ויקחו לכן וישמו מחסיו ועי' כפ"א דמע"ט י"א ע"א. ואל תאמן כו'. כמ"ס (סוף ק"ל י"ט) ובטוב לדין מלדקתו וגו' וכמ"ס כפ"א דנדרים (כ"ט

גדול שימש זכהונה גדולה שמורים שנה ולצטוף נעשה
לדוקי [צרכות כע.]: וא"ל תדין את הברך עד
שהגיע למוקדו. אם רחיק חנך שנה לדי נסיון ונכשל,
אל מדינה לחובה עד שהגיע לדי נסיון כמומו וחנל:

וא"ל תאמר דבר שאי אפשר
לשמוע וסופו להשמע. כלומר,
לא יהיו דבריך מסופקים שאי
אפשר להניסם בחמלה ובעיון
ראשון, ומתמוך שחם יעמיק
השומע בהם לצטוף יבינם. כי זה
יביא בני אדם לטעות בדבריך,
שמה יטעו ויאלו למינות על דך.
פירוש אחר, לא חגלה סודך
אפילו ציך לצין עמך ותאמר
שאין כאן מי שישמעך, לפי

שסופו להשמע, כי עוף השמים יוליך את הקול.
והגירסא היא לפי פירוש זה, שסופו להשמע. אבל רש"י
גורס, ואל תאמר דבר שאפשר לשמוע שסופו להשמע.
ובדברי תורה מדבר, אל תאמר על דבר תורה שחמה
יכול לשמוע עכשיו ששמע אוחו לצטוף, אלא הט אונך
ושמע מ"ד: לכשאפנה. מעסקי, אעסוק בחורה:

שאינו רואה צנחמת צבור. וקשיל לי דאי משום הא. יס
לבעל הדין לחלוק ולומר משל אומרים לזרעה לא
מעוקלן ולא מדובשן. ורש"י מסיים ואינו רואה סימן
צרכה לעולם. צפרק אחרון דמעמיה. ע"כ. ועוד י"ל
דודאי דנחמת צבור עדיפא

בְּעֶצְמָךְ עַד יוֹם מוֹתְךָ יִי וְאֵל
תְּדִין אֶת הַבְּרָךְ עַד שְׁתַּגִּיעַ
לְמִקְוֵמוֹ יִי, וְאֵל תֹּאמַר דְּבַר
שְׂאֵי אֲפֹשֶׁר לְשִׁמּוֹעַ יִי שְׁסוּפו
לְהִשְׁמָע יִי. וְאֵל תֹּאמַר
לְכִשְׂאִפְנָה אֲשַׁנָּה, שְׂמָא לֹא
תִפְנָה יִי: ה הוּא הָיָה אֲוִמְר,

מזרתם שכן מדה טובה מרובה.
אי נמי שאינו רואה וימות בלא
עמו או יגלה ממקומו: שאי
אפשר לשמוע. פירש הר"ב
כלומר לא יהיו דבריך מסופקים
וכו' שמה יטעו ויאלו למינות.
וא"כ היינו הא דלצטוף פירק
קמא משנה י"א וכו' למה ל"י.
אלא הרמב"ם לא פירש לענין
מינות אלא שלא יהיו פשוטי

הדברים מרוחק מאד וצטל מן הדבור (* שהוא אומר לא
יהיו דבריך צריכין לפירוש רחוק והסתכלות יתירה. ואלו
(יעשה) [יבינים] השומע. ע"כ. ולא כאשר הדין בעל מד"ש
דדברי הרמב"ם בדברי הר"ב: שסופו להשמע. פי'
הר"ב לא חגלה סודך וכו' כי עוף השמים יוליך את
הקול. דרישא דקרא (קהלת י') גם צמדעך מלך אל חקלל
ובחזרי משכבך אל חקלל עשיר: וא"ל תאמר

לכשאפנה אשנה. ול"ק לגרסת רש"י [וגרסת] שאפשר לשמוע ומפרש בדברי תורה וכו'. דא"כ הוא כפל לשון. חדא
לחזק דבר הוא כופל. ועוד ד"ל לחמה למימר דאפילו שלא לשמוע מוולתך אלא לשנות בענמך אל תאמר לכשאפנה
(*) וזה רש"י בע"ה הבא.

פירוש המשניות להרמב"ם

פשוטי הדברים מרוחק מאד ובטל וכשיסתכל האדם בו
היטב יראה שדברים נכונים והוא מזהיר מן הדרך היא מן
הדיבור שהוא אומר לא יהיו דבריך צריכים לפירוש רחוק
והסתכלות יתירה ואי יבינם השימע: כשאפנה. ורצה בו
כשאפנה מזה העסק וזה דומה למה שקדם ממצות שמאי
חבירו עשה תורתך קבע:

מלאכת שלימה

זקמן אמר כגון אלא חמה חדא רוחא דמות איתתא וקסימיה שרי
מיה צה אמרת ליה לא מילוק רוחא חלא זיל איסתי לחנך ע"כ
וא"ל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע שסופו להשמע.
כפי רע"ל צריך להיות כי זה יביא בני אדם לטעות בדבריך ושמה
יעשו וכו'. עוד צפירשו י"ל צריך להיות והגרסא היא לפי פי'
שאי אפשר לשמוע שסופו להשמע אבל רש"י י"ל וכו' וכפי שאי
אפשר להשמע שסופו להשמע. וא"ל תאמר לכשאפנה וכו'.
צד פי"ג דהלכות מ"ט ס' י'.

ציונים
וא"ל תאמר לכשאפנה
אשנה. עיין מדרש
הגלגל ממזכר ק"י
פסוק עת לעשות לה'
מ"י פ"ג מה' מ"ט ה"ז:

שינויי נוסחאות
(וא"ל תאמר דבר שאי
אפשר לשמוע שסופו
להשמע.) כפי הגולה
מכ"י היפה לפני גס
היטתה שאפשר. כתיב
שאיפשר לו להשמע
שסופו (?) המלה
שסופו (להשמע) לחא.
(ודע דכ"י זה יתא דרעה
פעמים המלה אפשר
נמקום כי המלה אי
אפשר). נרביט יונה
...והסופו להשמע.
נכ"י לחא ללל הדבור.
כמח"ז... שאיפשר
לשמע וסופו להשמע.
לכשאפנה. כתיב
כשאפנה.

חידושי הגר"א
א"ל תרון כו'.
כמ"ס (מלכות י') הנפילים
וגו'. וא"ל תאמר כו'.
פי' שלא תאמר דבר כפאר
ותאמר איני חושש שאי
אפשר להחלול הדבר הזה
וכמה שכתב [קהלת י']
יחזרי משכבך וגו' כי עוף
השמים וגו' ועי' פי"א
דכ"ג (ד' פי"א). וא"ל
תאמר לכשאפנה
אשנה כו'. כמ"ס (משל
כ"ז) אל חקלל כיום ממך
כי וגו'.

חידושי מהר"י
פי"ב ד' תרי"ב ד"ה א"ל
תפירוש וכו' קשיא ל"י
דאי כו' עב"ל. ולי
נראה דה"פ שאינו רואה
בנחמת מה שהשיי
צילם מזה המוצר ויזנו
שהוא לברו יתפס בהצרה
והוא כמאמר מרדכי
לאסתר אל תדמי בנפשך
כו' רוח והצלה כו' וק"ל:

נימוקי הגר"ב
פי"ב ד' תרי"ב ד"ה א"ל
תאמר. והג"י היא ל"י
פי' זה שסופו להשמע
כו'. ג"כ י"ל שאי אפשר
לשמע.

בית שאול
ד' תרי"ב ד"ה א"ל תאמר
דבר שאי אפשר
לשמע. ע"י שמה עי'
פירושים, ונשאלתי ההבדל
שנייה. ולע"ז ההבדל
שני הפירושים הוא
בנקודות שלפירוש ראשון
נקט לא ישמע צרי, וביע
עיני הכנה שמיניס
לכפי כתיב ויחמך און לך,
ולפירוש השני להשמע
כפתה, שישמע בעולם.

י כ י נ
כשאפנה לתנהיג הצבור, אף שאי איך ראשי להערכ עמהן ממש,
שלא ידמו שחמה כאחד מהן ושהי להן, אפי"ה לא תפרוש מהן
לגמרי, כאילו חמה האדון שאין כבודו להערכ בן עבדיו, עי"ו
חאזד אהבנם שישפצן לוי הממנהג עליהם, וזהו שאמר המכס
היודע לרקח הפלסול והעושה במשקל נאום שזה צדקה, לפי הזמן,
והמקום, והאדם, הוא האיש המולול, אשר יהיה אהוב, ומכובד לכל.
וישמר אלה הדברים הנמנעים. כי הם פיר יקה, אשר יבטלו בו ריב בני אדם
נחמה הן פטר והן ימין: 17 אל חכמת בעולם חוקת הללחתך ובעולם
חוקת נדקתך. דאשרי אדם מפחד תמיד. דשלמה נפל מכתאו בסוף
ימיו [נעטיין דפי"ג צ"ן]. ויחזק כה"ג זקן בן פי' שנים נעשה לדוקי
ונכרסם כיע א"ן, והי' דבר היולא מהכלל, דהרי אמרו ויחמך ל"ה בן
דמיון שילאו רוב שומיו של אדם ולא חמא, טוב אינו מוטא, דלין
למדני מהכללות אפי' במקום שנאמר בהן מוח [נעטיינין כ"ו א"ן]. לכן
אל תפרוש מהצבור בדבריו, כדי שיהיו לך אוהבים לעמוד לך
נחם לרקח, וגם הם עו לכן בעולם ליק צדקת ה': 17 כשאפנה
מנהיג הצבור ומדון אדם שעבר עון אשר חמא, שפוט אוחו בחמלה,

י כ י נ
אל מנהיג, אבל חמטער על רפיונו שלא היה יכול לעמוד נכסיו.
דעדין לא הגעת למקומו ועמדת בנקיון. כמ"ס שחמ"ה (משל י')
אל יצחו לנגד וגו' ונמלא יסלם שבעמים: 17 זה תוכחה לצוניה
לנמלא ולדקדק מאוד בכל מלה שצדק כמוליא מעות. דלס כל אדם
ראוי שידע מה שידברו לא ידבר מה שידע, מכ"ס המנהיג שמחוייב
כן. דלפי משקל העיניים שחמה ידו. כן יגדל המוק כשישמע סוד
מסודותיו לחזק: 17 דלואיס לכוהל, ועוף השמים יוליך את הקול:
ו[להגריבא] שאי אפשר לשמוע. י"ל שהיא תוכחה לרב שלמד לתלמידיו
וימכ"ס לתמנר ספין: שלא יאמר דבריו דרך חמיה. שא"ל להביט רק בסוף
אחר עיין גדול ויחמה נמי שלא לכתוב כפאר הרבה ראשי מינות שאין
מירגלן עי"ו יבולה זמן הלמד נון: 17 גם זה אזהרה למנהיג
העבוד הרבה, וכמו כן לכל אדם הערוד בעסקיו, שכשיהיה לו פנאי
קמא צלמנע טרדותיו לא יאמר מה אוכל ללמוד בזמן מועט מה,
אלא כשיהיה לו פנאי הרבה מעסקי אשנה ואללמוד, שמה לא חמיה,
והרפיה שעה הפסייה שאבדה, הוא חלק קטן מחייך שמחובר כולו
מחלקים קטנים כאלה, ועי' התרשלותך לא ישוב עבודתך וזה לך

ציונים

יד בל המוכה את הרבים. יומל פי' תוספת יומל פי' וכי המוכה את הרבים כו. קטוב מ"ו ע"פ פנהרין ק"ו ע"כ [נדפוסים שונים]:

שינוי גופהאות (זו מחלוקת הל' ושמואי... שמואי וחלל. ולמל וכן לא גרם לה נפר מחו"ר. מחלוקת קרן (וכל עדות). כ"ק מחלקתו של קרן. ולמל וה"ה נפי מחו"ר. יח ע"ד ידו. נטה שלט לידו.

הידושי הגר"א יד זו מחלוקת הל' ושמואי. מ"ש קמח"ו (ו) (מנחם כ"ה) את זה כטוב וכו'. יח כ"ל המוכה כו. מ"ש סוף יומל (פי' ע"ה) נטה (נ"ה) י"ו ב' לא סגוב וכו'. כ"ל כו. שאלר ח"ט ע"ד וכו'.

זרע וצדוק

התקן, זה הוא שלל לשם שנים דמהש שנים טובה היסד דמיס דמיס גורביס על הלל וז"ל ולק נ"ל אקרא שמו שמי ע"ו מיסא ע"ה כ"ה כ"ה נמילאו ויטנ מיס חר"ו מי לוי שמיס הוא מתקול דדע"ה הגורביס על הקדמיס ולק ע"ה נמילאו ומיט סקר מ"ס היסד שמי"ס. וכן הילל ש"ו גרס להיסד דהילל כמספר קצן עולה י"ב וכן מ"ס כמ"ק י"ב דהייט מס סתמו ד' וי"ד א' ה"י ו' ומס סתמו הוא כמ"ק ו' (א"ה נ"ל ד"ל ד"ל ו' וטנדע נ"ב"כ ד"י"ק כ"כ ד"ש ה"ו ה"יס סתמו כמספר ע"ה מלות ומי"ק ה"ו ו' וע"ה סתלל של מיס מיס ה"י י"ב. ה"י י"ב וז"ל וזה נ"ל כוזם הגמרא דכ"ה שמיס ה"ה אובל כל ימיז לכוד ע"ה כ"ד ה"ה נ"ל ע"ה כ"ה א"ה ו' לשנן למסר מלכא אחרת ג"ה הימנע ה"ה אובל את הרקטונה כ"י ג"ל הילל מ"ה אחרת ה"ה ע"ה ש"ה סתמו כ"ה ל"ש שמיס ואמר כ"ה י' י"ס י"ה. ולכאורה סתמו א"ו כ"ה לא ה"ה דע"ה ל"ש שמיס ו"ה מ"ה ל"ון א"ל הילל מ"ה כ"י וז"ל דלימא בגמרא קצין תומומי של ח"ט קרי"מ י' סוף והקטוב שמי"ד מקורב על ה"ה והק"ה יספ"ך

יד זו מחלוקת הל' ושמואי. לפי שמלמדיהם לא שמשו כל זרען ומהם ולין רבמה המחלוקת בישראל לפיכך נקטינהו לדוגמא. ומש"ה נמי לא קשיא רישא לסיפא: זו מחלוקת קרן וב"ל ערתו. לא הוכר על השני של מחלוקת שהם משה ואהרן כמו שזכר במלוקה ראשונה ב' הלדדים לפי שזכרון אינם שוים שמשא ואהרן כוונתם לשמים הימה. ולא הימה בהם שום נמינה שלא לש"ה. מד"ש נ"ש הר"י לירמא: יח ב"ל המוכה את הרבים אין חטא בא על ידו.

פירש הר"ע מנרטרורה כדי שלא יאה הוא בגיהנם וכו'. גמרא פרק בתרא דיומא דף פ"ו ומפיק ליה שנאמר כי לא תעונו נפשי לשאל ולח חמין חסידך לראות שחת [מהל"ס ט"ו]. ונ"ל דה"י דרשי לא תעונו נפשי לנח ל"די עבירה שאלך ל' אל שאלו לפי שלא חמין חסידך לראות שחת וחסידך רבים [משמע] והם הלמדים שזכו ע"י שיראוי נשתחו והם יהיו בג"ע והיינו דכתיב לראות שלא יהיו אלה רואים ולא נחלים. ושמעין נמי דדוקא כשיהיו התלמידים רבים כדכתיב חסידך: וב"ל המוכה את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה. פי' הר"י שלא יהא הוא בגן עדן וכו'. גמ' ש"ס. ומפיק ליה שנאמר ח"ט עשוק בדם נפש עד זור ינוס אל יתמוכו צו (משלי כ"ה י"ו) ואע"ג דבקרל משמע אפילו עשוק נפש חמת. אפי"ה סין דדוקא המחמיר את הרבים לפי שמדה טובה מרובה ולא הצילה אלא כשיכה את

שמיים, זו מחלוקת הל' ושמואי

זו מחלוקת קרן וכל עדתו: יח קל המוכה את הרבים כה, אין חטא בא על ידו. וכל המוקטיא את הרבים כה,

חסידיך לראות שחת וחסידך רבים [משמע] והם הלמדים שזכו ע"י שיראוי נשתחו והם יהיו בג"ע והיינו דכתיב לראות שלא יהיו אלה רואים ולא נחלים. ושמעין נמי דדוקא כשיהיו התלמידים רבים כדכתיב חסידך: וב"ל המוכה את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה. פי' הר"י שלא יהא הוא בגן עדן וכו'. גמ' ש"ס. ומפיק ליה שנאמר ח"ט עשוק בדם נפש עד זור ינוס אל יתמוכו צו (משלי כ"ה י"ו) ואע"ג דבקרל משמע אפילו עשוק נפש חמת. אפי"ה סין דדוקא המחמיר את הרבים לפי שמדה טובה מרובה ולא הצילה אלא כשיכה את

מלאכת שלמה

הקדוה לכהונה. ומאן דכר שמה הליה הלל לא ערערו כ' אם על אהרן בלבד ועל פי דברי ח"ל מוכרשים אט לומר ש' שאלות היו ש' זו תליה צו שערערו על הכהונה גם על הליה שקרה עשה צערמה. לעשות כ' כימות מריבות זו עם זו וכוונתם להטיל מום באהרן קדוש ה' כי אם קרבו את הלוים חמת כל כסור כעני ישראל כיון שלא נטו נומיס לפשות העגל א"כ למה נצחר אהרן לכהן והוא עשהו כידו ואם נחקרב אהרן גם אם הוא עשהו א"כ נמחל עון העגל לגמרי ואדרבה לך נצחר א"כ יטובו הככוותים לעבודתם כראשונה שהייתה העבודה בככוות או לפחות יהיו במקום הלוים זה היה מחלוקתם של כל אחד מצני ישראל י"ב ח"ט רובם משבט ראובן הכסור ולו משפט הכוונה. הכ"ה כ' קרת מצני לוי שצ"ה הככוותם לעבר על קרת שהיה לוי שרואים הם לעבוד עבודת הלוים ולמה נכספו הלוים כפדין הככוותם אם הוא בעון העגל א"כ ידמה אהרן ממילתו שהוא עשהו ואם נמחל לגמרי עון העגל לאהרן גם לישראל נמחל וישונו הככוותם למקומן זאת חזונום קרת ומחלוקתם עם עדתו מוליקם זה עם זה וכונתם להטיל האשם על אהרן קדוש ה' שלא ראו לכהונה אלא אחיו הלוים הגוים ממנו ולא רתה קרת לערער כפידוש על הדבר ולאמר לאהרן לא לך כתר כהונה כי אם לאחך בני לוי אלא ע"ה צעגל אלא הערס ועשה צדופס שצ"ה הככוותם לחלק על קרת שרואים לפחות עבדת הלוים ואם יטינע משה סתחת העגל יטינו לו הלא אהרן אסך ה"ו עשהו למה הוא ה"ה כ"ה נ"ל מכלל שנמחל לגמרי עון העגל גם אט נעמד את ה' אם ק אמרו קרת ועדמו לא על מחלוקתו עם משה אמר כי אם מחלוקתו עם עדמו אלו עם אלו על הליה ואלו ואלו נאבדו ולק משה לא היה כ"ה שני במחלוקת זו ע"כ. יח ב"ל המוכה את

י כ י תפארת ישראל י כ י שהמחלוקת לא חסין קיום לתת מהסכרות. ושלא חאמר ד"ק גם אם ע"י מחלוקתם אין אהבה ואחווה ביניהן. אפי"ה אם רק כל אחת מהכותם כוונתן קדושה, מיקרי מחלוקת לש"ה, ועל זה חקשה ה"י ע"י קטעטס וע"י יוגרס שיהיו כל אחד עומד על דעתו, ואין סופה להקיים, להכי קאמר תנא א"ה וכו': ר"ב דלע"ג דנמ"ט מחלוקת רבות ביניהם בש"ה, אפי"ה היה אהבה ואחווה ביניהן [כפיתום י"ד כ']. ולהכי נבאמת או: שהודו ז"ל כדאשכחן בכמה דוכתי [עדות פי' מ"י], או שפניבן הקב"ה שיקיימו כולם לדעת אחת, כמו שנעשה ה"ה ע"י כ"ה קול, שיהיו כולם קוברים כ"ה ויפיוקין ד"ו כ"ו. ושלא חאמר כדאמריה תליא אם רק אומר כשזאתו לש"ה, אף שמו מכלל ח"ט נצמד דגובר על ה"ה, ולפי"ה שמי"ה דה"ה רוב דין לא רתה לממון דיגטרס המעדיס לכן מיום א' הכין לשנא אכל הלל מ"ה אחרת ה"ה כ"ה חסר דייקא דה"ה מדס המסד וה"ה בעות שגיבור המסד וה"ה כוונתו לשם שמי"ה דייקא שהמסד נגד וק"ל והוא נ"ס.

18

ויהיה את הרבים. שלימד תורה לכל ישראל: צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל. ומשפטיו עם ישראל כאלו הוא עשן: אשר חטא ואשר החטיא את ישראל. מדלג קאמר על חטאת ירבעם וישראל, שמע מינה שהכל תלוי בירבעם:

יט מתלמידיו של אברהם אין מקפיקין בידו לעשות אבינו. למד ממנו והלך בדרכיו: תשובה עכ"ל. משה זכה וזכה את

הרבים, זכות הרבים תלוי בראשית, שנאמר (דברים לג), צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל. ירבעם חטא והחטיא את הרבים, חטא הרבים תלוי בראשית, שנאמר (מלכים א טו), על השאות ירבעם (בן נבט) אשר חטא ואשר החטיא את ישראל. יט כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו, מתלמידיו של אברהם אבינו ע"ה.

פירוש המשניות להרמב"ם

יח ירבעם חטא וכו'. זה כולו מבואר שאלו הענינים על צד הגמול והעונש כי מי שיחלוק לא לכוונת סתירת דברי חבירו אלא לרצונו לדעת האמת יתקיימו דבריו ולא יפסיקו. וכל מי שיישר בני אדם יגמלהו ה' יתברך כשימנעוהו מן החטא וכל מי שיטעה בני אדם יענשוהו ה' יתברך כשימנעוהו מן התשובה וזה מבואר אין קושי בו כשחבין מה שכללנוהו בפי השמיני: יט עין טובה*. כבר ביארנו פעמים רבות שנין עין טובה היא ההסתפקות. ונפש שפלה. היא הזהירות. ורוח נמוכה. היא הענוה יתירה כמו שהתבאר בפרק שלפני זה. והשליש שכנגדן היא החריצות לקנות הממון והוא עין רעה ורוח התאוה והוא נפש רחבה והגאווה והוא רוח גבוהה והשלוש מעלות ההן נתפרסמו לאברהם אבינו ומפני זה יקרא כל מי שימצאו בו אלו המעלות מתלמידיו של אברהם אבינו מפני שהתנהג במדותיו וכל מי שימצאו בו אלו הג' פחיתות הוא מתלמידיו של בלעם הרשע אחר שהתנהג במדותיו ואין אכזר המקוטות שהתבאר בהן אלו המעלות לאברהם והפחיתות ההן כולן לבלעם והן נמצאות כולן בתורה אמנם (יט טכא ש"ד לע"ה הבא).

מלאכת שלמה

הרבים וכו'. פי ר"י שה"מ טוב ממחלה אצל שאיט טוב ומלמד לאחרים תורה יוכל להיות שחטא כל ידו כדאשכחן באחר נמצא חגיגה. אין מספיקין. ק"ל. יט חטא טמא משהו זו כפי מה שהגיהה הר"ר יהוסף ז"ל כל שיש בידו שלשה דברים

י כ ין תפארת ישראל י כ ין

קבץ דלל די שלא ימנעוהו מחטאים אחרים, כ"א אפילו ירצה לעשות חטאה על חטאיו לא יסייעוהו לכן משמים כשאר הנא לטרה. וכל זה כדי שלא יהא נביע ותלמידו נביהנס: קבץ דלל חימוא דהמחכה הרצים אפי"ג שימנעוהו מחטא, עכ"פ כיון שלא הכריעוהו לכות, א"כ אין לו מקום בשכר הרותני. ע"ו קאמר וכות הרצים תלוי בו, דמשב לו כאלו הוא עשן: קל דא"ל לומר שצדקת ה' עשה היינו שקיים משרע"ה החורה, דפשיטא שקיים משרע"ה החורה, ומה רבוחא. אלא ה"ק כמו הקב"ה שעושה צדקה לעמו ומטיב להם, כ"כ עשה הוא, דהרי למד משפטי ה' דהיינו החורה, עם ישראל. ומדל"ק קרא למד, אלא עשה, ש"מ דהילמד נחשב כמעשה, אף שלמד להם כמה מצות שלא קיימן הוא, כגון מצות התלויות בדרך או התלויות במקרה כחלילה וכדומה, אפי"ה מדכות הרצים תלוי בו, נחשב כאלו עשן ממש: קרא לא מיימי ראה דאין מספיקין בידו לשב, דזה פשוט, דהרי א"ל שישבו על מה שחוטאים אחרים עדיין, והוא הגרימס לחטוא. רק

הרצים כ"ש מדת פורענות המעוטה שלא חזיק. אפי"כ שהחטיא את הרצים ק"ל. אין מספיקין בידו לעשות תשובה. כלומר אין מסייעין לו וכדכתיב אל יתמוכו בו. משא"כ לשאר עוצרי עזירה כשימן אל לבו לשב. ודאי דהוי בכלל כל לטרה מסייעין לו. אצל הרמב"ם פירש שימנעוהו מן החטאה וכענין שנאמר צפרעה וחזק ה' אל לב פרעה. וצפ"ח מהמ' פרכים שהקדים למסכתא זו נתן טעם לדבר. שיש חטא שראוי להעניש עליו עכ"פ ולפיכך ימנעוהו הש"י מהחטאה כדי שיצא עליו עונשו הראוי לו. וכן כתב ג"כ במצורו פ"ו מהל' תשובה והצי"ח ראויה

ציונים ירבעם חטא והחטיא את הרבים. ע"י ר"ה י"ן ע"ה: יצ"ח

שינויי נוסחאות זכות הרבים. נפ"ק זכות... תלוי בו. נפ"ק ונמחו"ו הלוייה בו. צדקת ה'. נפ"ק ונמחו"ו צדקות... והוא עפ"י ה"ק שאיט מונהס. ירבעם חטא בו. נפ"ק לטא עד סוף המשנה. נמחו"ו ירבעם בן נבט. את הרבים. נמחו"ו את ישראל. תלוי בו. נמחו"ו נטעוהו תלוייה... על חטאות ירבעם (בן נבט). נד"ו כי על... נמלסס א' (ע"ה). ל לטא וכו"ה עוקפות גם נמס"כ. יט כל מי שיש בידו ג' דברים (הל"ל). נפ"ק כל שיש בו ג' דברים ולטא וכו"ה ולטא גם נמחו"ו (נפ"ס כל מי...). וכו"ה נפ"כ מתלמידיו של אברהם (אבינו). נפ"ק תלמידיו של אברהם ולטא וכו"ה ולטא גם נמחו"ו (נפ"ס תלמידיו).

היה נוטל

פרק שלישי סוטה

כא.

עין משפט
ט מצוה

(ט) נכנסת דף י"א.
(י) קדושין ט"ו (ב) ע"י
מילה ח"ה (ד) תורה
ק"ה (ט) עין חוסי
פסח ב' ד"ה שבא
ויבא ל' ד"ה דלא
תחייבה ק"ה ד"ה ע"י.

הן תהיו ארכא לשלוחך. ואל מהל אורח וכן לשלוחך שלא יצאו
עלין הפוערות וכן עשה נבועדנר היה מקבץ כל יום עמי ישראל
שהציף בגולה והיו לרצין מנועות ומפנסם ואף לעלל כשהשילא
ועתה וכן תכוון שראה אל ישראל בגולה מחזיר על הפתחים:

הן תהיו ארכא לשלוחך וכתוב ^א בלא מטא
על נבועדנר מלכא וכתוב ^ב לקצת ירחין
חרי עשר לעולם רבי ישמעאל ואשכח קרא
דאמר ותני ^ג דכתוב ^ד בה אמר ה' על שלשה
פשעי ארומ ומאי אע"פ שאין ראה דלבר
זכר דלבר דלמא שאני עובדי כוכבים דלא
מפקדי דינא עליהו: ויש זכות תולה ג' שנים
כו': וזאת דבאי אלימלא וזאת דתורה דא ^ה אינא
מצווה ועושה היא אלא וזאת דמצוה ארומ
דמצוה מי מגנא כולי האייתהניא את זו דרש
רבי מנחם בר יוסי ^ו כי נר מצוה ותורה אור
תלה הכתוב את המצוה בגר ואת התורה
כאור את המצוה בגר לומר כך מה נר אינא
מגינה ^ז אלא לפי שעה אף מצוה אינא מגינה
אלא לפי שעה ואת התורה כאור לומר כך
מה אור מגין ^ח לעולם אף תורה מגינה לעולם
ואומר ^ט בהתהלךך תנחה אותך וגו'

ברתחילך תנחה אותך זה העוה"ו בשכבך ובקיצות
היא השלך לעתיד לבא משל פארם שהיה מהלך באשון יל"ה ואפלה ומתינות
מן הקוצים ומן הפרחים ומן הברקנים ומחיה רעה ומן ^א הלימפין ואינו יודע
באיזה דרך מהלך נגדמה לו אבוקה של אור נציל מן הקוצים ומן הפרחים
ומן הברקנים ועדין מחיירא מחיה רעה ומן הלימפין ואינו יודע באיזה דרך
מהלך כיון שעלה עמוד השחר נציל מחיה רעה ומן הלימפין ועדין אינו
יודע באיזה דרך מהלך הגיע לפרשת דרכים נציל מבולס"ד א עבירה מכבה
מצוה ואין עבירה מכבה תורה שנאמר ^ב מים רבים לא יוכלו לכבות את
האברה ^{א"ר} יוסף מצוה בעידנא דעסיק בה מגנא ומצלא בעידנא דלא עסיק
בה אגוני מגנא אצולי לא מצלא תורה בין בעידנא דעסיק בה ובין בעידנא
דלא עסיק בה מגנא ומצלא מתקוף לה רבה ^ב אלא מעתה הוא ואחיתופל
מי לא עסקי בתורה אמאי לא הגיעה עליהו אלא אמר רבא תורה בעידנא
דעסיק בה מגנא ומצלא בעידנא דלא עסיק בה אגוני מגנא אצולי לא
מצלא מצוה בין בעידנא דעסיק בה בין בעידנא דלא עסקי בה אגוני
מגנא אצולי לא מצלא רבינא אמר לעולם וזאת תורה ודקאבירת אינא
מצווה ועושה גו דפקדי לא מפקדא באגרא ^ד דמקרי ומתניין בגייהו
ונשרן להו לגבריהו עד דאתו מבי מודשא מי לא פלגאן בהדיהו מאי
פרשת דרכים א"ר חסדא זה ת"ח ויום מיתה רב נחמן בר יצחק אמר זה
ת"ח ויראת הטא מר זוטרא אמר זה ת"ח דסלקא ליה שמעתא אליבא
דהלכתא ד"א עבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה א"ר יוסף דרשה
רבי מנחם בר יוסי להאי קרא כי סיני ואילמלא ^ה דרשוה דואג ואחיתופל הכי
לא רדפו בחר דוד רכתיב ^ו לאמר אלהים עזבו וגו' מאי דרוש ^ז ולא
יראה כך ערות דבר וגו' והן אינן יודעין שעבירה מכבה מצוה ואין
עבירה מכבה תורה מאי ^ח כו' וכו' לו אמר עזבא לא כשמועין אתי עוירה ולא
כר' יוחנן דבי נשיאה אלא כהולל ושבא דכי אתא רב דימי אמר הלל
ושבא אזי הוה הלל עסק בתורה ושבא עבד עסקא לטוף אמר תא
נערוב וליפלוג יצתה בת קול ואמרה ^ט אם יתן איש את כל הון ביתו וגו':

כב א"ר מ"י מ"ל מהל
מ"ח הלל ט"ו ופי
מהל טעם הלל ט כמ
פסח ו' פקודי י"ד פסח
ר"ג פסח ו'
כב א"ר מ"י מ"ל מהל
טעם הלל ט

הכפחות שאנן

במי גרי כפן דהמ
איצטריך קרא במשק דומי
דביעי במי ה"ג סביב
מסד ל"ה דביעי במיטו.
עמי במצותא ומתני
נמ יו טו ^א ממטת למסך
הקלסם מזה סביב הילס
יתו סביב למשק פתחה זה
ממה ליה ומה לי סיה
קלמא עמי ^ב ליה:
ואשכח קרא דאמר
ותי ^ג מ"ה נהלתי ותי
ללמא וקלמא כתיב בסביב
מלךין ותי ^ד מ"ה קמטת
הלך הילי ^ה ג' עמס: דלא
מפקד דינא עליהו. וכן
מתניין מן פסוקי למשק
ועומים פלסם טעם הס'
אלא כהולל משאר לית
טעם ה"ה ותקוקן
מפסי: אלא מהתה
דואג ואחיתופל כו'
אמאי לא מצד עליהו.
מנן לאו דיקא אלל ריל
אמאי לא מציל דואג
אלמלי דרשו דואג
ואחיתופל הבי לא
דידו בתי ודו סאן
דרשו וכו'. רואה דלג
דואג שרד על משה בה
שפי קיימן הבו ודואג
בתי ודו יוסף ימים רבים
דראב בהלוקי: דואג
ואחיתופל לא ראו את
ה שדואג היה כפי
שאל ואחיתופל ביני
ודו ובה סבב היתה בח
אלימס נבואה היה בן
אחיתופל כדכתיב בסוק
זמן נלכות ^א כירי בן משה
ולא מצייט שפחה ודו ריק
בדב אורית אחי וקרא
דלא היה בן ערוך וכו'
א"ר כפחות משש.
הרני במפסח בתי שבא
לפי ליג דואג ואצ"ג
סכחו ככל הספוס
אלא ^ב (כו) אחיתופל לבדו
לא כשמעון אחי
עודיה. מן הוה וכל
מורה על די חפי סביב
עסק נבוקמטית ומפסו
כדי שחלוק מכות למתו
לך שמועין לך קנה על
עט עושה חילו. וכן ר'
יומן קנה על די שפח
כספסו: ממלוה: הלל
עסק בתורה. מן עוה
למלך יונתא ^ה בספיו
שנאמר וזה רשעים
דיקב ואומר פי ר"ג
שפי ושבא דתי שבא
הוה שבא הספור זרק
היה כרכיבין לך בא אל
הספור הזה ואל שבא
אשר על הבית. וזכב
דבא אל אליקים אשר
על הבית ושבא הספור
כשיצאו אל רבשקא.
אלמא אתר היה שביב
שבא האשון לא היה
אליקים על הבית. ומיהו
אומר ה' אלון ושבא
הרשקא ושבא אשר על
הבית אתר הזה. וזה
דברת אליקים אשר על
הבית היו שטופו היה
על הבית.

בני גרי כפן דהמ
איצטריך קרא במשק דומי
דביעי במי ה"ג סביב
מסד ל"ה דביעי במיטו.
עמי במצותא ומתני
נמ יו טו ^א ממטת למסך
הקלסם מזה סביב הילס
יתו סביב למשק פתחה זה
ממה ליה ומה לי סיה
קלמא עמי ^ב ליה:
ואשכח קרא דאמר
ותי ^ג מ"ה נהלתי ותי
ללמא וקלמא כתיב בסביב
מלךין ותי ^ד מ"ה קמטת
הלך הילי ^ה ג' עמס: דלא
מפקד דינא עליהו. וכן
מתניין מן פסוקי למשק
ועומים פלסם טעם הס'
אלא כהולל משאר לית
טעם ה"ה ותקוקן
מפסי: אלא מהתה
דואג ואחיתופל כו'
אמאי לא מצד עליהו.
מנן לאו דיקא אלל ריל
אמאי לא מציל דואג
אלמלי דרשו דואג
ואחיתופל הבי לא
דידו בתי ודו סאן
דרשו וכו'. רואה דלג
דואג שרד על משה בה
שפי קיימן הבו ודואג
בתי ודו יוסף ימים רבים
דראב בהלוקי: דואג
ואחיתופל לא ראו את
ה שדואג היה כפי
שאל ואחיתופל ביני
ודו ובה סבב היתה בח
אלימס נבואה היה בן
אחיתופל כדכתיב בסוק
זמן נלכות ^א כירי בן משה
ולא מצייט שפחה ודו ריק
בדב אורית אחי וקרא
דלא היה בן ערוך וכו'
א"ר כפחות משש.
הרני במפסח בתי שבא
לפי ליג דואג ואצ"ג
סכחו ככל הספוס
אלא ^ב (כו) אחיתופל לבדו
לא כשמעון אחי
עודיה. מן הוה וכל
מורה על די חפי סביב
עסק נבוקמטית ומפסו
כדי שחלוק מכות למתו
לך שמועין לך קנה על
עט עושה חילו. וכן ר'
יומן קנה על די שפח
כספסו: ממלוה: הלל
עסק בתורה. מן עוה
למלך יונתא ^ה בספיו
שנאמר וזה רשעים
דיקב ואומר פי ר"ג
שפי ושבא דתי שבא
הוה שבא הספור זרק
היה כרכיבין לך בא אל
הספור הזה ואל שבא
אשר על הבית. וזכב
דבא אל אליקים אשר
על הבית ושבא הספור
כשיצאו אל רבשקא.
אלמא אתר היה שביב
שבא האשון לא היה
אליקים על הבית. ומיהו
אומר ה' אלון ושבא
הרשקא ושבא אשר על
הבית אתר הזה. וזה
דברת אליקים אשר על
הבית היו שטופו היה
על הבית.

חשק שלמה

על תוכחות שאנן
כל המלך ור"ה ור"ה
בשם ר"ה ור"ה ור"ה
בשמה יו ואמר ר"י ומי
טעם ור"ה ור"ה

הנהגות והנהגות

הנהגות וצינונים [ב] כיון יקב הנהגות קרא דתנא ומתנא: [ג] וצינון מאי יקב וצננון: [ד] וצינון מאי יקב וצננון: [ה] וצינון מאי יקב וצננון: [ו] וצינון מאי יקב וצננון: [ז] וצינון מאי יקב וצננון: [ח] וצינון מאי יקב וצננון: [ט] וצינון מאי יקב וצננון: [י] וצינון מאי יקב וצננון:

הנהגות וצינונים [ב] כיון יקב הנהגות קרא דתנא ומתנא: [ג] וצינון מאי יקב וצננון: [ד] וצינון מאי יקב וצננון: [ה] וצינון מאי יקב וצננון: [ו] וצינון מאי יקב וצננון: [ז] וצינון מאי יקב וצננון: [ח] וצינון מאי יקב וצננון: [ט] וצינון מאי יקב וצננון: [י] וצינון מאי יקב וצננון:

הנהגות וצינונים [ב] כיון יקב הנהגות קרא דתנא ומתנא: [ג] וצינון מאי יקב וצננון: [ד] וצינון מאי יקב וצננון: [ה] וצינון מאי יקב וצננון: [ו] וצינון מאי יקב וצננון: [ז] וצינון מאי יקב וצננון: [ח] וצינון מאי יקב וצננון: [ט] וצינון מאי יקב וצננון: [י] וצינון מאי יקב וצננון:

גלוין הש"ס

גב' כיון שפחה בעוד
עין פסוקים ב
ע"ה ככ"ו ד"ה כ"ב
ע"ה:

תורה אור השלם

א פלג קקא על
ביתקדש: [א] [ב]
והוא ה"ה ה"ה

למקח ודבין תר

למקח ועל דביל
ביתקדש: [א] [ב]
והוא ה"ה ה"ה

למקח ועל דביל

למקח ועל דביל
ביתקדש: [א] [ב]
והוא ה"ה ה"ה

למקח ועל דביל

למקח ועל דביל
ביתקדש: [א] [ב]
והוא ה"ה ה"ה

ליקובי רשי

הן תהיו ארכא
לשלוחך. ואל מהל אורח
וכן לשלוחך שלא יצאו
עלין הפוערות וכן עשה
נבועדנר היה מקבץ כל יום
עמי ישראל שהציף בגולה
והיו לרצין מנועות ומפנסם
ואף לעלל כשהשילא ועתה
וכן תכוון שראה אל ישראל
בגולה מחזיר על הפתחים:

הנהגות וצינונים [ב] כיון יקב הנהגות קרא דתנא ומתנא: [ג] וצינון מאי יקב וצננון: [ד] וצינון מאי יקב וצננון: [ה] וצינון מאי יקב וצננון: [ו] וצינון מאי יקב וצננון: [ז] וצינון מאי יקב וצננון: [ח] וצינון מאי יקב וצננון: [ט] וצינון מאי יקב וצננון: [י] וצינון מאי יקב וצננון:

קדושת לוי

ה ש ל ם

חלק שלישי

כולל: ספר הזכירות, קדושת לוי על פרקי אבות, המשך לפרקי אבות ולקוטים מספר שמועה טובה וכן לקוטים מספרי אמרי צדיקים, גאולת ישראל השלם ועוד.

אשר השאיר אחריו ברכה, ה"ה כבוד אדוננו מורנו ורבנו, גאון עוזנו, הגאון האמתי איש אלהים, רבן של כל בני הגולה, המפורסם בכל קצוי ארץ, כבוד שמו קדוש, מרן רבי לוי יצחק זצלה"ה, שהי אב"ד ור"מ דק"ק בארדיטשוב ודק"ק זעליחאב והגלילות, אשר צלל לעמק העיון במעין החכמה מלין דמיטמרין איתגליין ליה זכותו יגן עלינו אמן.

גם מובאים בחלק זה, כוונת התקיעות מרבנו הגדול והקדוש הבעש"ט זי"ע וכן מאמרי קודש מרבנו הקדוש המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע.

גם הוספנו בהוצאה זו תולדות רבינו המחבר זי"ע.

ספר קדוש זה בערך ונלקט מחדש, וצורף זו הפעם הראשונה בתור חלק ג' של הקדושת לוי.
נדפס ברוב פאר והדר, בהגהה מדויקת ובתוספת מ"מ לזכות הרבים המשתוקקים להביא ברכה אל תוך ביתם ולהתחמם באור אמרות קודש של רבינו המחבר זי"ע.

י"ל ע"י

המוסד להוצאת ספרי מוסר וחסידות
מיסודו של הרה"ח ר' מרדכי ליכטמן עה"ש
בעיה"ק ירושלם ת"ו

פעיה"ק ירושלם ת"ו

שנת התשי"ח ליצירה

פרקי אבות

אבות פרק שני משנה ד'

[שייך לפרשת בהעלותך]

7

הלל אומר אל תפרוש מן הצבור ואל תאמין בעצמך עד יום מותך ואל תדין את חבירך כו' ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע וכו'. ע"ד הפשוט אפשר לומר כי בא להזהיר איש הישראלי הבא להתטהר ולהתקדש בקדושתו ית"ש ולעמוד על משמרת התורה והיראה לבל יאמר תשוח עלי נפשי לדידי קרינא ולדידי תגינא ודיינו להפקיע א"ע. ובל ישים מגמת נפשו על עדת צאן מרעיתו ולהשיב רבים מעון ולהורות הדרך ילכו בה להודרו בעבודת הבורא ביראה ואהבה ודיביקות. כי לא זו הוא הדרך ישכון אור השלימות ולא זו העיר ישכון בה רוח קדושה וטהרה לפי התכלית. כי הגה הדבוק באלקיו ועבדו מאהבה שלימה שלא ע"מ לקבל פרס רק לעשות ג"ר ליוצרו לא ישקוט האיש ולא ינח לו במעשי עבודתו לכו. רק כל ישעו וכל חפצו תמיד לאמר מי יתן כל עם ה' נביאים כי יתן ה' את רוחו עליהם שכזה יגדל הנחת והשעשועים לבוראו ית"ש אשר בראם לתכלית זה ויתרבה ויתרומם כבודו ית"ש כעבד הנאמן המשכיל, אשר לאהבת אדוניו הנצמדת בלבו תסור מעליו הקנאה והתאה מרעיו עבדי אדוניו, אף אם יגיעו למעלה יתירה ורמה ממנו רק אדרבה ישתדל ויתאמץ ביתר תוקף ועוז בכל אפשרותו להורות לעבדי אדוניו [אהבתו] הנצמדת בלבו והדרך ילכו בה להודרו על עבודת אדוניהם על התכלית הדקדוק והשלימות, ואם יגיע בזה למעלה רמה ונשאה ממנו לא תפול קנאו עליהם אבל יהי לו לתענוג ונחת בהיות עבדי אדוניו עושים ג"ר לאדוניו [רק שיוכיח את נפשו ויכלימנה על קיצורו בעבודה מחביריו ולעבדי המלך המקצרים

בעבודה יוכיחם על פניהם ויורם את הדרך אשר בה ישובו להודרו בעבודה על תכלית השלימות. (מספר שמועה טובה) וגם להסיר כל מרד ומועל ולדבר על לבו לקרבו לשוב לעבודת אדוניו ולהיות עבד נאמן לפניו. וכמו שאמר הכ' במעלת המורה חטאים בדרך ה' שפתי כהן וכו' ורבים השיב מעון, ונאמר אם תוציא יקר מזולל וכו' זר"ש התנא אל תפרוש מן הצבור ר"ל אל תפרוש מלהורותם דרך עבודת הבורא ודרכי יראתו ואהבתו ודיביקותו. וביאר טעם לדבריו כי זולת אשר נכון וישר הדבר להעשות מצד אהבה לבוראו ית' מן המושכל ומן הכתוב כנ"ל. עוד הגני מבאר לך כי יגיע תועלת על עצמותיך, והוא כי ידוע מאמרם ז"ל (אבות פ"ה מ"א) כל המזכה את הרבים אין חטא בא ע"י. אך אולי תאמר שאינך צריך לכל זה כי כבר הגעת אל הרמה שבמעלות היראה. לכן אמר שאינך הרואה הדבר על אמיתתו אבל אל תאמין בעצמך דייקא כשאתה בעצמך לבדך ולא זכית רבים שיהי' (נשמותיהם) [מעשיהם] וזכותם לך לעוה"ו [לעוה"ב] לא תאמין לך וכו'.

אל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע כו' בא להזהיר האדם לבלתי יסור יראת ה' מעל פניו בשום רגע ואפס מקום כלל, כמשי"ה שויתי ה' לנגדי תמיד. וכמ"ש הרמב"ם והביאו הרמ"א ז"ל בש"ע א"ח סי' א' ס"ק ב' כי אין תנועות אדם ודיבורו והרחבת פיו כרצונו והוא לבדו בבית וכו' וידוע מאמרם ז"ל (חגיגה ה') מגיד לאדם מה שיחו אפי' שיתח שבין איש לאשתו מגידין לו בשעת הדין ח"ש התנא אל תאמר דבר שא"א לשמוע ר"ל דבר שהיית בוש מלדברו בפני האדם ולהשמיע באזניהם אם תסתור במסתרים משוכבת חיקך שמור פתחי פיך כי כל מה שנאסר מפני מראית עיני ה' המשוטטים בכל הארץ אפי' בחדרי חדרים אסור (שבת קמ"ו):

והוא

בעוהשי"ת

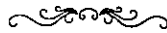
ספר

יד שלום

על התורה

חלק שני

ויקרא - במדבר - דברים

חידושים וביאורים, על פרשיות השבוע נאמרים
אשר חנני ה' בחמלת ה' עלי בזכות אבותי נבג"מ זל"ה

ישכר דוב פריעדמאן

שנת תשס"ד לפ"ק

ועל זה הזהיר הכתוב על האדם כמ"ש באגרא דכלה דהכוונה על האדם, ולדרכנו יש לומר שצא הזהיר להאדם דבר זה שיהיה בעיניו כאילו אדם עומד לנגדו בכל עת ורואה במעשיו כל תנועה שעושה הן לטוב והן לרעה, וזה שופטים ושופטים תמן ל"ך דייקא, ככ"ל שעריך, היינו אף בשעריך בחדרי חדרים שאין שם אדם אדם חדמה בעיניך כאילו אדם רואה מה שאתה עושה, ואז במילא ושפטו את העם משפט צדק שממילא ילכו בדרך החורה כיון שהוא מתבייש מן האדם שעומד לנגדו ועל אחת כמה וכמה הקצ"ה שהוא רואה ומציט במעשיו.

★

76 ואי יאמר לפרש הכתוב שופטים ושופטים תמן לך ככל שעריך אשר ה' אלהיך נותן לך וגו', צדק צדק תרדוף למען תחיה וירשת את הארץ.

ויבואר על פי מה שכתב בערוגת הבושם (פי' עקב) על מה שאמרו חז"ל והמן כורע ג"ד הוא, כשם שהנביא מגיד להם לישראל מה שצחורין וצסדקין כך המן מגיד להם לישראל, והנה בזמן הזה יוכל האדם להבחין כן ע"י המצוות שעושה, על דרך שאנו אומרים בזמר ידיד נפש נפשי חולת אהבתך, אנא אל נא רפא נא לה, ולכאורה רפואה זו למה, אדרבה היא מדרגת הנפש, אבל מצואר בספר חובת הלבבות דלחולי הגוף כל מחיקות המאכלים לא יערבו לנפשו, ה"נ בחולי הנפש אינו מרגיש מחיקות המצוות, ואם כן במצות שאדם עושה יוכל להבחין שלימות נפשו, ועל דרך שאנו מתפללין והערב נא ה' אלהינו את דברי חורתך צפינו, ופאה"כ כל המצוה אשר אנכי מצוה היום תשמרון לעשות למען תחיה, דע"ז לא יוכל לצוא לידי חולי הנפש שירגיש מיד ועל זה נאמר

וזכרת את כל הדרך למען ענומך לנסותך לדעת את אשר בלבבך, היינו שתנסה את עמך לדעת את אשר בלבבך, עכ"ד.

וזה שאמר הכתוב שופטים ושופטים תמן לך ככל שעריך, על דרך שפי' באגרא דכלה בפרשתן שהכוונה שיתן האדם שופטים ושופטים על נשמתו שלא יחטא. ולדרכנו יש לומר שיתן אדם שופטים ושופטים לידע האריך הוא בפנימיות לבבו, תמן לך ככל שעריך הוא מלשון שיעור שישער בעצמו את אשר בלבבו אם יש לו שלימות הנפש אם לא, והמוצאן לידע זאת היא צדק צדק תרדוף, שאם יערב לך עשיית המצוות אז תרדוף לעשות עוד מצוה, למען תחיה וירשת, פי' ואז תהיה לך חיות בעשיית המצוה ותערב לך שמרגיש מחיקות המצוה.

★

7 שופטים ושופטים תמן לך ככל שעריך אשר

ה' אלהיך נותן לך לשפטך ושפטו את העם משפט צדק, ודקדקו המפרשים דפתח בכד וסיים בחצית שהתחיל בציווי של מנוי הדיינים וסיים בציווי על הדיינים בעצמם שישפטו משפט צדק.

צ צדק צדק תרדוף למען תחיה וירשת את הארץ, פירש"י למען תחיה וירשת, כדאי הוא מנוי הדיינים הכשרין להחיות את ישראל ולהושיבן על אדמתן. ויש להצין צמה גדלה כל כך זכות של מנוי הדיינים עד זה בעצמו כדאי.

ג לחלץ בפרשה כתיב, למען ילמד ליראה את ה' אלהיו לשמור את כל דברי החורה הזאת ואת המקיס האלה לעשותם, לצלתי רוס לבבו מאחיו ולצלתי סור מן המצוה ימין ושמאל וגו', ולכאורה יש להצין שהרי כל הכתוב זה

מיותר שהרי כתב לפני זה לשמור את כל דברי
התורה הזאת ומנה אף החוקים צפרטיות, ומה
הוסיף צמה שאמר אחר כך לבלתי סור מן
המצוה.

ויבואר על פי הידוע מה שכתב צבינה
לעתים (דרוש ס"ד) לפרש מאמרם ז"ל
(ברכות ו:) כל אדם שיש בו יראת שמים דברים
נשמעים. כי הנביא ישעיה (יא ד) אומר על מלך
המשיה ושפט צדק לים והוכיח במישור לענוי
ארץ, ולכאורה איזה חידוש הוא שישפט צדק,
אך הכוונה כי מה ששאר בני אדם ינטרו
דיבור ואמירה להוכיח זולתם לעבודת ה', יעשה
הוא בלא מוצא שפתים, אלא מה שהוא בעצמו
מתנהג ביראת שמים זה עושה רושם בלב כל
אדם וממנו יראו וכן יעשו, וזה שאמר ושפט
צדק הנמצא בו לים, וזהו הכוונה כל אדם
שיש בו פ' צדקו יראת שמים, אז אפילו אין
אומר ואין דברים, דבריו נשמעים מאליהם,
ועושים רושם כאילו היה תוכחת מגולה, וממנו
יקחו עשות כמוהו, עכ"ד.

וזוה שאמר הכתוב שופטים ושוטרים תמן לך
בכל שעריך וגו', ויהיו שופטים כשרים
כאלו אשר צראה בעלמא ישפטו את ישראל
צדק על ידי שיראו התנהגותם, וזה ושפטו את
העם משפט צדק פי' שאין ציווי על הדיינין
שישפטו משפט צדק רק שעל ידי המנוי בעצמו
ישפטו ממילא משפט צדק על ידי שיראו ישראל
האף שהם מתנהגים ביראת שמים וזה יעשה
רושם בלבם וממנו יראו וכן יעשו.

ועל פי זה יש לומר הכוונה בדברי רש"י ז"ל
כדאי הוא מנוי הדיינין הכשרים להחיות
את ישראל, פי' שהמנוי בעצמו כדאי להחיות
את ישראל, שלא יהיו צריכים שהדיינים ישפטו
בפועל את ישראל רק המנוי בעצמו על ידי

שיראו ישראל התנהגותם יהיו דצריהם נשמע
מאליהם.

ובזה יתבאר מה שאמר הכתוב אלל המלך,
שישמור את כל התורה, למען ילמד
ליראה את ה' אלהיו לשמור את כל דברי התורה
הזאת, ואם יתנהג כן אז יהיה לבלתי סור מן
המצוה פי' מעצמו שלא אמר לבלתי יסור מן
המצוה רק לבלתי סור מן המצוה הכוונה על
ישראל שאם המלך יתנהג בכשרות ויקיים את
כל דברי התורה אז ישפיע על ישראל שיתנהגו
על דרך התורה, על ידי שיראו במעשיו ילמדו
ממנו ויעשו גם המה כמהו. L

★

שופטים ושוטרים תמן לך בכל שעריך אשר
ה' אלהיך נותן לך לשבטיך ושפטו
את העם משפט צדק. אימא במדרש תנחומא
(ס"ד) ושפטו את העם משפט צדק שיהיו מטין
את העם לכף צדק, אמר רבי יהודה ברבי שלום
שיהיו מטין ומלמדין עליהם זכות לפני הקב"ה.
ויש להצין הלא תכלית מנוי השוטרין והדיינין
הוא לשופטן במשפט צדק ולא ללמד עליהם
זכות.

ויבואר על פי מה שכתב צא"ח הק' (פ'
ראה) צפ' עיר הנדחת שכתוב בחזרה
בסוף הפרשה ונתן לך רחמים ורחמך, כוונת
המאמר זה כאן לפי שזוה על עיר הנדחת
שיהרגו כל העיר לפי חרב ואפילו בהמחם,
מעשה הזה יוליד טבע האכזריות בלב האדם
כמו שספרו לנו הישמעאלים כת הרוצחים
במאמר המלך, כי יש להם חשק גדול בשעה
שהורגים אדם ונכרתה מהם שורש הרחמים והיו
לאכזר, והבחינה עצמה תהיה נשרשת ברוצחי
עיר הנדחת, לזה אמר להם הצטחה שימן להם

ה' רחמים הגם ש
מקור הרחמים ישו
לבטל כת האכזריו
ואומר ורחמך העני
בגדר טבע אכזרי
ה' מרחם אלא לרנ
ובתאמרא צוה
מהר
(במדבר כ כה) וימאן
בגבולו ויט ישראל
(דף קטו) האי מאן
דמא, אמר רבי אז
טבחא אי מוהללא.
חשש זה היות כי
בעלי חיים יוכל לי
אולם לדברי האוה"ח
התורה כיון דבמצוה
אדו"ס זה השוחט ה'
ישראל עבור בגבולו,
להם לינת לילה ולרנ
אז ויט ישראל מעלין
שהוא שוחט נולד בו
אחריה שירגיל עצמו
והגבה מצות השוטרי
העם אחר מל
וצרועה עד שיקבל
ולכאורה לפי דברי ו
בשטרין אלו מדת א
תמיד לרדות את ישראל
לזה דרשו במדרש ושי
שיהיו מטין את העם
שיהיו מטין ומלמדין
היינו שירגילו בעצמן
תושרש בהם מדת אכ

